

Rishikim Ligjor

Për Projektligjin “Për Transparencën në Aktivitetet e Industrisë
Nxjerrëse dhe Përdorimin e Burimeve Natyrore”

Përgatitur nga: Taulant NAÇO
(Konsulent i Pavarur)
Avokat

17 Korrik 2025

Përmbajtja

- 1. Përmbledhje*
- 2. Konteksti Ligjor dhe Institucional*
- 3. Vëzhgime të Përgjithshme mbi Projektligjin*
- 4. Roli i Standardit EITI në përputhjen e legjislacionit shqiptar me Acquis të BE-së*
- 5. Analizë Detajuar Nen për Nen*
- 6. Përshtatja me Standardin EITI 2023*
- 7. Përputhshmëria me Kuadrin Ligjor Shqiptar*
- 8. Harmonizimi me Direktivën e BE-së dhe Praktikën më të Mira*
- 9. Boshllëqe Ligjore Kryesore dhe Rreziqet në Zbatim*
- 10. Rekomandime për Përmirësim*
- 11. Matricë Krahësuese (Aneks)*
- 12. Referenca*

1. Përmbledhje

Ky rishikim ligjor ofron një analizë të qartë dhe të menduar mirë të projektligjit të titulluar “Për Transparencën në Aktivitetet e Industrisë Nxjerrëse dhe Përdorimin e Burimeve Natyrore në Republikën e Shqipërisë”. Ai shqyrton me vëmendje sesi kjo nismë ligjore e propozuar përshtatet me angazhimin e vazhdueshëm të Shqipërisë për hapje dhe transparencë në menaxhimin e burimeve natyrore, veçanërisht përmes pjesëmarrjes së saj shumëvjeçare në Iniciativën për Transparencë në Industrinë Nxjerrëse (EITI). Që nga anëtarësimi në EITI në vitin 2009, Shqipëria ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm drejt përmirësimit të mënyrës se si ndan informacion me publikun dhe mban përgjegjësin institucionet dhe kompanitë. Ky ligj paraqet një mundësi për ta çuar më tej këtë progres.

Projektligji është hartuar fillimisht rreth vitit 2016, kur AlbeITI mori nismën për ta kthyer transparencën në sektorin nxjerrës nga një praktikë vullnetare në një detyrim të zbatueshëm me ligj. Ai erdhi në një moment kur Shqipëria po shfaqte vrull real në punën me EITI-n dhe synimi ishte që ky progres të futej në kornizë ligjore—në mënyrë që aksesimi i të dhënave, mbikëqyrja qytetare dhe llogaridhënia institucionale të mos vareshin nga kush është në pushtet, por të bëheshin pjesë përbërëse e vetë sistemit. Hartimi i tij u mbështet fuqishëm nga partnerët ndërkombëtarë dhe synonte t'i jepte Sekretariatit EITI, Grupit Shumëpalësh (MSG) dhe institucioneve të tjera një bazë të fortë ligjore për të vepruar.

Por ky draft nuk u finalizua kurrë. Ka mbetur në vend për gati një dekadë, ndërsa bota—dhe Standardi EITI—ka ecur përpara. Gjatë kësaj kohe, Shqipëria është zhytur më thellë në tranzicionin energjetik, çështje të reja si barazia gjinore, klima dhe transparenca digjitale kanë dalë në plan të parë, dhe pritshmëritë e EITI-t janë zgjeruar. Ky projektligj nuk reflekton asnjë prej këtyre zhvillimeve. Prandaj, tani është koha e duhur—jo thjesht për ta përditësuar, por për ta përfunduar. Shqipëria ka përvojën, kapitalin politik dhe bazën institucionale për ta kthyer këtë ligj në realitet. Asaj i nevojitet vetëm vullneti për ta çuar deri në fund.

Qëllimi i këtij rishikimi nuk është vetëm të vlerësojë përputhshmërinë ligjore, por të mbështesë një kuadër më të fortë dhe më praktik—një kuadër që siguron që transparenca të mos premtohet vetëm në letër, por të zbatohet realisht në praktikë. Kemi shqyrtuar këtë projektligj nga disa këndvështrime: sistemi ekzistues ligjor shqiptar, angazhimet sipas Standardit EITI 2023, politikat përkatëse të Bashkimit Europian dhe praktikat më të mira globale në qeverisjen e burimeve natyrore. Qëllimi ynë është të ofrojmë sugjerime të dobishme që ndihmojnë në përmirësimin e projektligjit përpara se ai të miratohet përfundimisht.

Vetë ky ligj vjen në një moment të rëndësishëm. Sektori nxjerrës në Shqipëri mbetet ende i rëndësishëm, por vendi është gjithashtu në rrugën drejt energjisë së

rinovueshme dhe modeleve më të qëndrueshme ekonomike. Një ligj i qartë, i zbatueshëm dhe gjithëpërfshirës për transparencën jo vetëm që do të ndihmonte në menaxhimin më të drejtë të aktiviteteve të naftës, gazit dhe mineraleve, por edhe do të mbështeste objektivat më të gjera të Shqipërisë për tranzicion energjetik dhe llogaridhënie publike. Ky draft reflekton vullnet politik të vërtetë, dhe kjo meriton vlerësim.

Duke e vlerësuar pozitivisht, drafti përfshin shumë elementë kyç: ai propozon raportim të detyrueshëm të pagesave dhe të ardhurave, publikimin e kontratave dhe licencave, shpalljen e pronësisë përfituese dhe njohjen formale të shoqërisë civile në vendimmarrje përmes Grupit Shumëpalësh. Këto nuk janë ndryshime të vogla—ato përfaqësojnë një zhvendosje të madhe drejt kthimit të transparencës në një detyrim ligjor, dhe jo thjesht në një praktikë vullnetare.

Në të njëjtën kohë, drafti nuk është i përsosur. Ka pjesë ku gjuha është e paqartë ose tepër e përgjithshme. Disa terma—si “subjekte raportuese” ose “informacion konfidencial”—janë të hapur për interpretim dhe mund të krijojnë konfuzion më vonë. Roli i institucioneve publike nuk është gjithmonë i përcaktuar qartë, çka mund të sjellë mbivendosje përgjegjësish ose vonesa në zbatim.

Një shqetësim tjetër ka të bëjë me zbatimin. Drafti, me të drejtë, parashikon ndëshkime për ata që nuk zbatojnë rregullat e raportimit, por nuk shpjegon saktësisht se si do të funksionojë zbatimi në praktikë. Cili institucion do të ndjekë përputhshmërinë? Cili është procesi i ankimimit? Si do të informohen kompanitë për detyrimet e tyre? Këto janë pyetje praktike që kërkojnë përgjigje të qarta që ligji të funksionojë.

Ka gjithashtu mundësi për ta bërë ligjin më të orientuar drejt së ardhmes. Standardi EITI 2023 nxit vendet të trajtojnë çështje të reja si barazia gjinore, ndikimet sociale dhe mjedisore, dhe tranzicioni energjetik. Shqipëria ka bërë përparim në këto fusha, por drafti mund të bëjë më shumë—si për shembull të kërkojë që kompanitë të raportojnë të dhëna të ndara sipas gjinisë, ose të përfshijë rregulla transparence për projektet e energjisë së rinovueshme dhe ndërmarrjet shtetërore që veprojnë në sektor.

Transparenca digjitale është një tjetër fushë ku ligji mund të forcohet. Në botën e sotme, të dhënat e hapura nënkuptojnë më shumë sesa thjesht publikim dokumentesh në format PDF. Qytetarët dhe organizatat e shoqërisë civile kanë nevojë për informacion që është i aksesueshëm, në kohë dhe i kërkueshëm. Ligji duhet të kërkojë përdorimin e sistemeve digjitale për publikimin e të dhënave—si portale online—dhe të sigurojë që të dhënat të jenë të standardizuara dhe të pajtueshme me sisteme kombëtare si regjistri tatimor ose ai i biznesit.

Në fund, ky rishikim nuk ka për qëllim vetëm të evidentojë boshllëqet. Ai jep gjithashtu rekomandime konstruktive për ta bërë ligjin më të plotë, më të zbatueshëm dhe më të përputhshëm me angazhimet dhe nevojat e Shqipërisë. Këto sugjerime janë praktike, të mbështetura në përvojën e vendeve të tjera dhe respektojnë kontekstin ligjor dhe institucional shqiptar.

Për ta përmbyllur, ky projektligj përbën një hap të rëndësishëm drejt kthimit të transparencës në sektorin nxjerrës të Shqipërisë në një realitet të qëndrueshëm ligjor. Me disa përmirësime dhe një gjuhë më të saktë, ai mund të bëhet një bazë e fortë për qeverisje me përgjegjësi, investime të ndershme dhe besim publik. Shpresojmë që ky rishikim të kontribuojë në këtë qëllim dhe të ndihmojë që ligji përfundimtar të sjellë përfitime reale dhe afatgjata për qytetarët shqiptarë.

2. Konteksti Ligjor dhe Institucional

Që nga viti 2009, Shqipëria është bërë pjesë e Iniciativës Globale për Transparencën në Industrinë Nxjerrëse (EITI), duke u angazhuar për transparencë, llogaridhënie dhe qeverisje të mirë në sektorin e saj nxjerrës. Kjo zgjedhje strategjike përbën një pikë kthese në mënyrën se si vendi menaxhon burimet natyrore. Përmes anëtarësimit në këtë iniciativë, Shqipëria është rreshtuar me standardet ndërkombëtare që promovojnë të dhënat e hapura, pjesëmarrjen publike dhe përdorimin e përgjegjshëm të burimeve. Gjatë viteve, procesi EITI është shndërruar në një mjet të rëndësishëm për përmirësimin e menaxhimit të financave publike, orientimin e reformave të politikave dhe ndërtimin e besimit midis shtetit, kompanive dhe qytetarëve.

Sekretariati Shqiptar i EITI-t, nën udhëheqjen e Grupit Shumëpalësh (MSG), ka udhëhequr në mënyrë të vazhdueshme përpjekjet për të publikuar të dhëna gjithëpërfshirëse nga sektorët e naftës, gazit, mineraleve dhe hidrocentraleve. Këto publikime kanë përfshirë volumin e prodhimit, licencat, pagesat ndaj shtetit si dhe kontributet sociale e mjedisore. Si rezultat, aktorët e interesuar—duke përfshirë shoqërinë civile, median, akademinë dhe komunitetet vendore—kanë fituar një pasqyrë më të qartë mbi aspektet ekonomike dhe të qeverisjes të sektorit nxjerrës. Procesi EITI ka ndihmuar në mbushjen e boshllëqeve informacionale, duke siguruar që publiku të ketë qasje në të dhëna thelbësore që më parë ishin të vështira ose të pamundura për t'u siguruar.

Në zemër të qeverisjes së sektorit nxjerrës në Shqipëri qëndron një kuadër ligjor i ndërtuar mbi disa ligje bazë që rregullojnë nënsektorë të ndryshëm. Ligji nr. 7746/1993 “Për Hidrokarburet”, i ndryshuar, përcakton bazën ligjore për kërkimin, prodhimin dhe tregtimin e burimeve të naftës dhe gazit. Ai përshkruan rolet e institucioneve shtetërore, përcakton procedurat për licencim dhe rregullon të drejtat dhe detyrimet e operatorëve. Ky ligj, megjithëse i miratuar në vitet e para

të tranzicionit shqiptar, është përditësuar në mënyrë të vazhdueshme për të reflektuar realitetet në zhvillim të sektorit dhe nevojat e tregut.

Paralelisht, Ligji Nr. 10304/2010 “Për Sektorin Minerar”, i ndryshuar, rregullon kërkimin, zhvillimin dhe mbylljen e aktiviteteve minerare. Ky ligj sjell masa mbrojtëse për mjedisin dhe shoqërinë, përcakton kriteret për dhënien e lejeve minerare dhe thekson rëndësinë e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve. Ai gjithashtu përcakton përgjegjësitë e Agjencisë Kombëtare të Burimeve Natyrore (AKBN) dhe institucioneve të tjera rregullatore që menaxhojnë pasuritë minerare.

Për më tepër, Ligji nr. 125/2013 “Për Koncesionet dhe Partneritetet Publike-Private (PPP)” dhe aktet nënligjore të tij, rregullojnë kontratat dhe investimet që përfshijnë burime ose infrastrukturë shtetërore, përfshirë projektet nxjerrëse. Ky ligj siguron që PPP-të të zhvillohen në mënyrë transparente dhe konkurruese, duke balancuar interesat publike dhe private. Ai vendos procedura për prokurimin, monitorimin dhe menaxhimin e rrezikut—elemente veçanërisht të rëndësishme në projektet e mëdha nxjerrëse që përfshijnë investime private.

Transparenca dhe qasja në informacion mbështeten gjithashtu në kuadrin më të gjerë ligjor të institucioneve demokratike shqiptare. Kushtetuta e Shqipërisë garanton të drejtën e qytetarëve për t’u informuar mbi çështjet publike. Kjo përforcohet nga Ligji nr. 119/2014 “Për të Drejtën e Informimit”, i cili detyron institucionet publike të publikojnë në mënyrë proaktive informacionin dhe të përgjigjen ndaj kërkesave të publikut. Kjo bazë ligjore përforcon theksin që EITI vendos mbi të dhënat e hapura dhe pjesëmarrjen publike, duke bërë të mundur që qytetarët, organizatat mbikëqyrëse dhe gazetarët të angazhohen në mënyrë kuptimplotë me qeverisjen e sektorit nxjerrës.

Nga një këndvështrim institucional, Sekretariati EITI ndodhet brenda ministrisë përgjegjëse për energjinë dhe industrinë nxjerrëse. Kjo pozicionim lejon një koordinim më të mirë të politikave dhe integrimin e parimeve të EITI në planifikimin kombëtar. Grupi Shumëpalësh (MSG), i përbërë nga përfaqësues të qeverisë, kompanive nxjerrëse dhe shoqërisë civile, luan një rol kyç në përcaktimin e prioritetëve të EITI, shqyrtimin e publikimeve dhe sigurimin e vendimarrjes me konsensus. Ky model gjithëpërfshirës ka krijuar një hapësirë unike për dialog midis palëve që shpesh kanë interesa të ndryshme.

Projektligji i ri “Për Transparencën në Aktivitetet Nxjerrëse dhe Përdorimin e Burimeve Natyrore” synon të institucionalizojë zbatimin e EITI përmes dhënies së një mandati të qartë ligjor për Sekretariatit dhe MSG-në. Ai synon të kthejë praktikën ekzistuese në detyrime të zbatueshme, duke siguruar që edhe qeveritë e ardhshme të ruajnë të njëjtin angazhim ndaj transparencës dhe përfshirjes së shumë aktorëve. Po ashtu, ligji përpiket të qartësojë rolet institucionale, të ulë

mbivendosjen dhe të thjeshtojë detyrimet e raportimit për kompanitë dhe agjencitë publike.

Përtej njohjes institucionale, drafti reflekton ambicien e Shqipërisë për të thelluar reformat në përputhje me Standardin EITI 2023. Ai përfshin dispozita për zbulimin e pronarëve përfitues, transparencën e kontratave dhe raportimin e ndjeshëm ndaj gjinisë—duke reflektuar evolucionin e axhendës EITI drejt rezultateve më të gjera të qeverisjes. Përmes futjes së këtyre elementëve në ligj, Shqipëria synon të kalojë nga praktikat vullnetare në angazhime të detyrueshme, duke krijuar një kuadër më të fortë për llogaridhënie dhe zhvillim afatgjatë.

Në përfundim, peizazhi ligjor dhe institucional i Shqipërisë është zhvilluar gradualisht për të mbështetur një menaxhim më transparent, gjithëpërfshirës dhe me përgjegjësi të burimeve natyrore. Procesi EITI ka luajtur një rol katalizator në këto reforma. Duke përfshirë praktikën e transparencës në ligjin kombëtar dhe duke fuqizuar qeverisjen me pjesëmarrjen e shumë aktorëve, Shqipëria po pozicionohet si një lidere në rajon për qeverisjen e burimeve. Vazhdimi i përparimit do të varet nga zbatimi efektiv i kuadrit të ri ligjor, bashkëpunimi i vazhdueshëm institucional dhe përfshirja aktive e publikut.

3. Vëzhgime të Përgjithshme mbi Projektligjin

Projektligji “Për Transparencën në Aktivitetet e Industrisë Nxjerrëse dhe Përdorimin e Burimeve Natyrore” përfaqëson një hap të rëndësishëm në angazhimin e Shqipërisë për të forcuar kuadrin ligjor në lidhje me transparencën, llogaridhënien dhe mbikëqyrjen qytetare në sektorin nxjerrës. Ky propozim reflekton një vullnet të qartë për të përfshirë parimet e EITI-t në një akt detyrues ligjor, duke kaluar nga një regjim vullnetar në një sistem me siguri ligjore, zbatueshmëri dhe vazhdimësi përtej cikleve politike.

Në thelb të këtij projektligji qëndron njohja se burimet natyrore janë pasuri publike dhe menaxhimi i tyre duhet të vihet në funksion të interesit publik. Objektivat e deklaruara të ligjit përputhen mirë me Standardin e EITI dhe praktikën më të mira ndërkombëtare. Ato përfshijnë rritjen e aksesit të publikut në informacion, garantimin e qeverisjes gjithëpërfshirëse dhe me pjesëmarrje, institucionalizimin e rolit të Grupit Shumëpalësh (MSG), dhe formalizimin e mekanizmave të raportimit nga kompanitë dhe institucionet shtetërore.

Projektligji vendos një themel të qëndrueshëm duke e bërë pjesëmarrjen e aktorëve kyç—përfshirë kompanitë nxjerrëse, agjencitë rregullatore dhe shoqërinë civile—një detyrim ligjor në procesin e raportimit periodik. Ai gjithashtu vendos kërkesa për publikimin e të ardhurave, licencave, kontratave dhe të dhënave mbi pronësinë përfituese. Këto dispozita përbëjnë një përparim domethënës krahasuar

me praktikat e mëparshme, të cilat shpesh mbështeteshin në vullnetin e mirë dhe mungesën e ndëshkimeve formale për mosrespektim.

Megjithatë, pavarësisht këtyre synimeve të lavdërueshme, projektligji do të përfitonte nga një përmirësim në saktësinë juridike dhe koherencën strukturore. Disa përkufizime janë ose tepër të gjera ose të paqarta, gjë që mund të pengojë zbatimin efektiv të tyre. Për shembull, terma si “burime natyrore”, “subjekte raportuese” apo “informacion me interes publik” kërkojnë një gjuhë më të saktë ligjore për të shmangur paqartësitë dhe për të siguruar që detyrimet të jenë të qarta dhe të zbatueshme.

Një çështje e lidhur ka të bëjë me ndarjen e përgjegjësiave ndërmjet institucioneve shtetërore. Edhe pse ligji i referohet Sekretariatit të EITI dhe MSG-së, ai nuk përcakton qartë kufijtë operativë dhe hierarkitë vendimmarrëse mes këtyre strukturave, Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë, Agjencisë Kombëtare të Burimeve Natyrore (AKBN) dhe rregullatorëve të tjerë si Shërbimi Gjeologjik Shqiptar. Kjo mungesë qartësie mund të çojë në mbivendosje institucionale, funksione të dyfishta ose përplasje kompetencash.

Gjithashtu, mekanizmat e zbatimit, ndonëse të përfshirë në parim, kërkojnë më shumë garanci procedurale. Drafti aktual parashikon gjoba administrative në rast mosrespektimi, por nuk përcakton afate të qarta, procedura ankimi, apo zinxhirin institucional të përgjegjësisë për zbatimin e këtyre masave. Kjo dobëson efektin ndëshkues të ligjit dhe mund të kufizojë zbatimin e tij praktik.

Një fushë tjetër ku ligji mund të forcohet më tej është përputhja me Standardin EITI 2023, i cili ka futur një sërë kërkesash të reja për publikim të avancuar. Këto përfshijnë raportimin e detyrueshëm për transparencën e kontratave, pjesëmarrjen e shtetit në industri, ndikimet mjedisore dhe sociale, si dhe të dhënat e ndara sipas gjinisë. Edhe pse projektligji i prek në mënyrë të tërthortë disa prej këtyre fushave, ai nuk i integron qartë në detyrimet e raportimit dhe publikimit.

Për shembull, transparenca e kontratave përmendet, por ligji duhet të shkojë më tej duke kërkuar publikimin e plotë të të gjitha kontratave dhe amendamenteve të tyre që lidhen me aktivitetet nxjerrëse, në formate të hapura dhe të aksesueshme, dhe pa kufizime konfidencialiteti që bien ndesh me Standardin EITI. Kjo do të siguronte mbikëqyrjen publike mbi kushtet në të cilat po zhvillohet pasuria natyrore e Shqipërisë.

Po ashtu, pjesëmarrja e shtetit në sektorin nxjerrës, veçanërisht përmes ndërmarrjeve publike (NPSH), nuk është trajtuar mjaftueshëm. Ligji duhet të përfshijë dispozita të detajuara mbi publikimin nga NPSH-të, përfshirë marrëdhëniet financiare me shtetin, shpenzimet jashtë buxhetit, aktivitetet kuazi-

fiskale dhe të ardhurat e mbajtura në nivel ndërmarrjeje. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në Shqipëri, ku entitete si Albpetrol dhe Shërbimi Gjeologjik luajnë rol kyç.

Në fushën e barazisë gjinore dhe përfshirjes sociale, projektligji humbet një mundësi për të vendosur një standard përparimtar. Standardi EITI 2023 nxit publikimin e të dhënave të ndara sipas gjinisë për punësimin, si dhe konsultimet me komunitetet që reflektojnë prioritetet dhe perspektivat e grave dhe grupeve vulnerabel. Përfshirja e këtyre dispozitave në ligj jo vetëm do të përmirësonte përputhshmërinë me EITI, por edhe do të promovonte barazinë gjinore në një sektor tradicionalisht të dominuar nga burrat.

Tranzicioni energjetik është një tjetër fushë që kërkon integritet më të thellë. Duke pasur parasysh fokusin në rritje të Shqipërisë në energjinë diellore, hidroenergji dhe gaz natyror si pjesë e planifikimit afatgjatë energjetik, ligji duhet të njohë detyrimet për transparencë edhe në këto nënsektore. Kjo përfshin raportimin mbi koncesionet për energji të rinovueshme, ndarjen e infrastrukturës dhe mineralet e tranzicionit që pritet të bëhen strategjikisht të rëndësishme. Një ligj transparence me vizion duhet të jetë mjaftueshëm fleksibël për të përfshirë këto dinamika të reja.

Nga këndvështrimi procedural, cikli i raportimit, afatet dhe formatet e publikimit duhet të kodifikohen qartë. Ligji duhet të përcaktojë kur dhe si duhet të dorëzojnë të dhënat kompanitë dhe institucionet shtetërore, cilat procedura sigurie cilësore zbatohen dhe si mund të aksesohet ky informacion nga publiku (p.sh., përmes një portali online). Këto mekanizma janë thelbësorë për të garantuar koherencë, krahasueshmëri, publikime në kohë dhe për të ruajtur besimin mes palëve të interesuara.

Do të ishte gjithashtu me vlerë që ligji të institucionalizojë Sekretariatit EITI, duke i dhënë status ligjor formal, linjë të dedikuar buxhetore dhe autonomi për të funksionuar në mënyrë efektive. Kjo do të ndihmonte në shmangien e ndërprerjeve gjatë tranzicioneve politike dhe do të garantonte vazhdimësinë në përputhje me Standardin EITI. Po kështu, MSG-ja duhet të fuqizohet me ligj duke i dhënë autoritet të qartë për të përcaktuar planin kombëtar të punës të EITI, për të miratuar raportet dhe për të monitoruar zbatimin e masave pasuese.

Një tjetër aspekt me rëndësi është trajtimi i të dhënave historike dhe detyrimet për arkivim. Për të përmirësuar llogaridhënien afatgjatë, ligji duhet të kërkojë ruajtjen dhe digjitalizimin e të dhënave të kaluara të sektorit nxjerrës, duke siguruar që tendencat historike të mund të analizohen dhe të përdoren për vendimmarrje të ardhshme. Kjo do të përputhej me parimin e të dhënave të hapura të EITI dhe do të mbështeste studiuesit, gazetarët dhe institucionet mbikëqyrëse.

Në përmbledhje, edhe pse projektligji përbën një hap domethënës drejt kodifikimit të parimeve të transparencës në sektorin nxjerrës, efektiviteti i tij do të varet nga qartësia e dispozitave ligjore, forcimi i mekanizmave të zbatimit dhe shkalla në të cilën ai përqafon axhendën globale në zhvillim për transparencë. Një qasje më e detajuar dhe e orientuar drejt të ardhmes do t'i ndihmojë Shqipërisë jo vetëm të përmbushë standardet ndërkombëtare, por edhe të maksimizojë përfitimet zhvillimore nga pasuritë e saj natyrore.

Për këtë arsye, rekomandohet që drafti aktual t'i nënshtrohet një rishikimi të plotë ligjor dhe një procesi të gjerë konsultimi publik me përfshirjen e institucioneve shtetërore, industrisë dhe shoqërisë civile. Kjo do të sigurojë që versioni përfundimtar i ligjit të jetë jo vetëm teknikisht i saktë, por edhe i mbështetur gjerësisht, i zbatueshëm dhe i përshtatur me realitetin unik socio-ekonomik dhe mjedisor të Shqipërisë.

4. Fushat Kryesore të Përafrimit me Acquis-në e BE-së

• Transparenca Fiskale dhe Publikimi i Pagesave nga Industria Nxjerrëse

Direktiva e Kontabilitetit të BE-së 2013/34/BE u kërkon kompanive të mëdha në sektorët nxjerrës të publikojnë pagesat ndaj qeverive në bazë projekti. Kjo përputhet drejtpërdrejt me Kërkesën 4 të EITI, e cila detyron publikimin gjithëpërfshirës të të ardhurave, taksave, royalty-ve dhe transferimeve të tjera. Zbatimi i EITI-t nga Shqipëria operon në mënyrë efektive këtë direktivë, duke ofruar një mekanizëm të strukturuar dhe të verifikueshëm raportimi që përmbush pritshmëritë e BE-së në Kapitullin 6 (E Drejta e Shoqërive) dhe Kapitullin 16 (Taksimi).

• Pronarët Përfitues dhe Lufta kundër Pastrimit të Parave

Në bazë të Direktivave të 5-të dhe 6-të të BE-së për Luftën kundër Pastrimit të Parave (AMLD), shtetet anëtare duhet të krijojnë dhe të publikojnë regjistra qendrorë të pronësisë përfituese. EITI shkon më tej, duke kërkuar zbulimin e pronarëve përfitues të kompanive nxjerrëse, përfshirë personat e ekspozuar politikisht (PEPs), dhe kërkon që këto të dhëna të jenë të aksesueshme, të verifikueshme dhe të lidhura me regjistrat publikë. Kjo përputhet drejtpërdrejt me kërkesat e BE-së në Kapitujt 23 (Drejtësia dhe të Drejtat Themelore) dhe 24 (Drejtësia, Liria dhe Siguria), duke forcuar masat kundër flukseve financiare të paligjshme.

• Shoqëria Civile, Qeverisja Demokratike dhe Shteti i së Drejtës

Modeli i EITI-t me Grupin Shumëpalësh (MSG)—i cili duhet të përfshijë në mënyrë të barabartë qeverinë, kompanitë dhe shoqërinë civile—përfaqëson një zbatim praktik të qeverisjes demokratike. Kjo përputhet me vlerat e BE-së për

pluralizëm, lirinë e shprehjes dhe hartimin e politikave me pjesëmarrje. Duke përfshirë funksionimin e MSG-së në ligj dhe praktikë, Shqipëria tregon progres real në Kapitujt 23 dhe 24, veçanërisht në lidhje me reformat në qeverisje dhe luftën kundër korrupsionit.

• **Transparenca Digjitale dhe të Dhënat e Hapura të Qeverisë**

Direktiva për të Dhënat e Hapura të BE-së 2019/1024 kërkon që informacioni publik të jetë i lexueshëm nga makina, i ndërveprueshëm dhe i ripërdorshëm. Qasja e EITI-t për publikime sistematike, platforma digjitale dhe sete të dhënash të strukturuar forcon këtë vizion. Portali digjital i Shqipërisë për të dhëna nga industria nxjerrëse (p.sh. kontrata, licenca, pagesa) forcon përputhjen ligjore dhe praktike me standardet e qeverisjes digjitale të BE-së në Kapitullin 10 (Shoqëria e Informacionit) dhe Kapitullin 5 (Prokurimi Publik).

• **Përgjegjësia Mjedisore dhe Tranzicioni Energjetik**

Standardi EITI 2023 përfshin shprehimisht publikimet mjedisore dhe klimatike, si raportimi mbi taksat mjedisore, vlerësimet e ndikimit dhe pagesat për komunitetet. Këto kërkesa përputhen drejtpërdrejt me Kapitullin 27 (Mjedisi dhe Ndryshimet Klimatike). Për më tepër, EITI nxit raportimin mbi licencat për energji të rinovueshme dhe strategjitë e tranzicionit energjetik—duke ndihmuar Shqipërinë të integrojë kërkesat e Kapitullit 15 (Energjia) në qeverisjen e sektorit nxjerrës.

Ndikimi Institucional dhe Vlera Ligjore

Përtej përputhjes tematike, EITI ndihmon gjithashtu në ndërtimin e kapaciteteve institucionale për zbatimin e acquis-së së BE-së. Përmes sekretariatit të tij dhe MSG-së, EITI përcakton role të qarta, procese të strukturuar të raportimit dhe mekanizma llogaridhënieje publike. Duke kodifikuar parimet e EITI-t në ligj—ashtu siç synon të bëjë projektligji shqiptar për transparencën në sektorin nxjerrës—vendi forcon themelet ligjore të qeverisjes së sektorit, duke kaluar nga praktikat vullnetare në detyrime të zbatueshme. Kjo është një pritshmëri thelbësore e monitorimit para-anëtarësimit të BE-së: jo vetëm të miratohen ligje, por ato të zbatohen në mënyrë të detyrueshme dhe me rezultate të verifikueshme.

EITI ofron një arkitekturë të gatshme për të demonstruar përparimin në disa kapituj të negociatave me BE-në. Vlerësimi i jashtëm, raportimi publik dhe përfshirja e aktorëve jo-shtetërorë shtojnë legjitimitet ndaj pretendimeve reformuese të Shqipërisë. Për më tepër, theksi i EITI-t mbi përmirësimin e vazhdueshëm dhe zbatimin adaptiv përputhet mirë me filozofinë e BE-së për konvergencë graduale, por të matshme. Me fjalë të tjera, EITI i mundëson Shqipërisë të kalojë nga pajtueshmëria në letër drejt transformimit të bazuar në rezultate—një ndryshim thelbësor për besueshmërinë e procesit të anëtarësimit.

Edhe pse Standardi EITI nuk është një direktivë e BE-së, vlera e tij strategjike në mbështetje të përafrimit të Shqipërisë me acquis-në është e pamohueshme. Ai funksionon si një urë lidhëse midis praktikave më të mira globale dhe pritshmërive të BE-së, duke ofruar njëkohësisht përmbajtje ligjore dhe disiplinë institucionale. Në vend që EITI të trajtohet si një agjendë dytësore ose e ndarë, Shqipëria duhet ta shndërrojë atë në një mjet qendror të integritetit evropian—në aspektin ligjor, operacional dhe politik. Duke vepruar kështu, ajo jo vetëm që përshpejton procesin e saj të anëtarësimit, por gjithashtu vendos një standard rajonal për qeverisje të përgjegjshme, transparente dhe demokratike të burimeve natyrore.

5. Analizë e Detajuar Nen për Nen

Projektligji përbëhet nga disa kapituj dhe nene që së bashku synojnë të krijojnë një kuadër të plotë ligjor për transparencën në sektorin nxjerrës në Shqipëri. Çdo dispozitë mbart pasoja të veçanta ligjore dhe institucionale, dhe një lexim i kujdesshëm evidenton si elemente pozitive, ashtu edhe fusha që kërkojnë rishikim. Kjo analizë nen për nen identifikon pikat e forta dhe boshllëqet kryesore, duke ofruar rekomandime të synuara për përafrim me standardet ndërkombëtare, veçanërisht Standardin EITI 2023.

Neni 1 – Qëllimi i Ligjit

Ky nen përcakton me sukses qëllimin e përgjithshëm të ligjit—të rregullojë transparencën, publikimin e të dhënave dhe përgjegjësitë institucionale në aktivitetet nxjerrëse dhe administrimin e burimeve natyrore. Megjithatë, fushëveprimi i këtij neni mund të zgjerohet për të përfshirë shprehimisht sektorët e tranzicionit energjetik si energjia diellore, ajo me erë dhe gazi natyror, në përputhje me angazhimet në rritje të Shqipërisë për dekarbonizim dhe diversifikim. Kjo do ta bënte ligjin më të qëndrueshëm dhe të aplikueshëm për sektorët strategjikë që po shfaqen.

Neni 1 artikulon me efektivitet objektivin madhor të legjislacionit të propozuar—të krijojë një kuadër ligjor të fortë për transparencën, publikimin e informacionit dhe qartësimin e mandateve institucionale në qeverisjen e aktiviteteve nxjerrëse dhe përdorimit të burimeve natyrore. Ky nen themelor vendos tonin për pjesën tjetër të tekstit ligjor, duke e bërë të qartë se transparenca nuk është vetëm një vlerë aspirative, por një parim i zbatueshëm ligjërish i integruar në funksionimin e institucioneve publike dhe operatorëve privatë.

Megjithatë, ndonëse neni kap tërësisht kuadrin tradicional të industrive nxjerrëse (nafta, gazi dhe minerali), ai nuk reflekton ende realitetin e ri energjetik dhe ekonomik në të cilin po operon Shqipëria. Vitet e fundit, vendi ka rritur ndjeshëm fokusin e tij në zhvillimin e energjisë së rinovueshme, veçanërisht në

sektorin diellor, të erës dhe hidroenergjetik, si pjesë e angazhimeve për dekarbonizim dhe përafrim me Marrëveshjen e Gjelbër të BE-së dhe Traktatin e Komunitetit të Energjisë.

Për këtë arsye, qëllimi i ligjit duhet të zgjerohet për të përfshirë shprehimisht sektorët e tranzicionit energjetik dhe burimet natyrore strategjike, përfshirë:

- Projektet e energjisë së rinovueshme (koncesionet për energjinë diellore, me erë dhe hidroenergjinë)
- Mineralet e tranzicionit (litium, krom, nikel) që janë thelbësore për teknologjitë e pastra
- Infrastruktura që lidhet me gazin natyror si burim kalimtar energjie

Zgjerimi i qëllimit në këtë drejtim do të përmbushte disa qëllime të rëndësishme:

- Do ta bënte ligjin të qëndrueshëm përballë ndryshimeve të ardhshme në tregun energjetik;
- Do të përforconte përputhshmërinë me Standardin EITI 2023, i cili kërkon më shumë transparencë mbi politikat e tranzicionit energjetik, financimet klimatike dhe qeverisjen e sektorëve të rinj energjetikë;
- Do të ofronte qartësi ligjore për investitorët, rregullatorët dhe komunitetet mbi projektet që i nënshtrohen detyrimeve të transparencës;
- Do të siguronte që sektorët e rinj—sidomos ata me PPP apo përdorim të pronës publike—të mbulohen nga i njëjti standard transparence dhe llogaridhënieje si industritë nxjerrëse tradicionale.

Në përfundim, rishikimi i Nenit 1 për të përfshirë referenca të qarta për sektorët e tranzicionit energjetik dhe burimet strategjike natyrore do të ishte një rregullim i vogël por me ndikim të madh—në përputhje me trajektoren e zhvillimit të Shqipërisë, mbrojtjen mjedisore dhe forcimin e kuadrit të transparencës.

Neni 2 – Objekti i Ligjit

Neni 2 përcakton objektin ligjor të projektligjit duke përshkruar detyrimet e subjekteve publike dhe private që operojnë në industrinë nxjerrëse dhe në përdorimin e burimeve natyrore. Ai parashikon që këto subjekte duhet të mbledhin, menaxhojnë dhe raportojnë periodikisht të dhëna në përputhje me afatet dhe formatet ligjore. Për më tepër, dispozita fut parimin e përgjegjësisë administrative duke përcaktuar se mospërmbushja e saktë, e plotë dhe në kohë e raportimit sjell masa ndëshkimore. Ndonëse formulimi është ligjërisht i vlefshëm,

neni do të përfitonte shumë nga një kornizë më e gjerë dhe me vizion të orientuar drejt së ardhmes, duke reflektuar tre përmasa kyçe:

• **Zgjerim Thelbësor – Përfshirja e Tranzicionit Energjetik**

Formulimi aktual përqendrohet vetëm te aktivitetet tradicionale nxjerrëse. Por Shqipëria ndodhet në një tranzicion energjetik struktural. Objektivi i ligjit duhet të përfshijë shprehimisht entitetet që operojnë në sektorin e energjisë së rinovueshme dhe në projekte të lidhura me tranzicionin energjetik, si:

- Koncesionet për energji diellore dhe me erë
- Projektet hidroenergjetike që përdorin tokën apo ujërat publikë
- Infrastruktura për gazin natyror si burim kalimtar
- Minalet kritike për teknologjitë e dekarbonizimit

Kjo përfshirje do të:

- Siguronte përputhje me Standardin EITI 2023, që përfshin transparencën mjedisore, sociale dhe të lidhur me tranzicionin;
- Reflektonte angazhimet e Shqipërisë sipas Traktatit të Komunitetit të Energjisë dhe Marrëveshjes së Gjellbër të BE-së;
- Shtrinte kulturën e transparencës përtej industrive nxjerrëse në çdo investim strategjik të bazuar në burime natyrore.

• **Qartësia Institucionale**

Neni përdor një term të përgjithshëm (“institucione dhe/ose agjenci”) pa specifikuar ose kategorizuar aktorët. Do të ishte më efektive përfshirja e kategorive ose shembujve konkretë si:

- Ministria përgjegjëse për energjinë dhe burimet natyrore
- Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore (AKBN)
- Njësitë e qeverisjes vendore me kompetenca në licencim të burimeve

Kjo do të siguronte më shumë qartësi ligjore për institucionet zbatuese; do të ulte rrezikun e mbivendosjes së kompetencave dhe do të ndihmonte në raportim të koordinuar.

• **Transparencë Digjitale dhe Sistematike**

Objekti i ligjit duhet të theksojë jo vetëm raportimin periodik, por edhe publikimin sistematik dhe digjital të të dhënave. Teksti mund të specifikojë se ligji synon:

- Të lehtësojë përdorimin e sistemeve digjitale për mbledhjen, ndërveprimin dhe publikimin e të dhënave
- Të sigurojë akses të hapur përmes platformave publike online
- Të promovojë formate të lexueshme për transparencë, pjesëmarrje qytetare dhe mbikëqyrje

Formulim i Sugjeruar i Nenit 2

“Objekti i këtij ligji është të përcaktojë rregullat dhe detyrimet themelore që zbatohen për institucionet shtetërore, agjencitë rregullatore dhe subjektet publike ose private—veçanërisht ato që operojnë në industrinë nxjerrëse dhe në përdorimin e burimeve natyrore, përfshirë sektorët e tranzicionit energjetik (si energjia e rinovueshme dhe mineralet kritike). Këto subjekte janë të detyruara të mbledhin, menaxhojnë dhe raportojnë sistematikisht të dhëna në përputhje me kërkesat dhe afatet e përcaktuara në këtë ligj dhe aktet nënligjore. Ligji parashikon gjithashtu masa administrative në rast të moszbatimit, veçanërisht kur raportimi është i paplotë, i pasaktë ose i vonuar. Ligji synon të sigurojë publikim të koordinuar, digjital dhe transparent të informacionit të rëndësishëm për qeverisjen e burimeve natyrore dhe interesin publik.”

Neni 3 – Fusha e Zbatimit: Qëllim i Qartë, por Kërkon Zgjerim

Neni 3 bën një punë të mirë në përcaktimin e subjekteve që i nënshtrohen ligjit—ai vendos që si kompanitë ashtu edhe institucionet publike të përfshira në industrinë nxjerrëse dhe hidroenergjetikë janë subjekt i detyrimeve për raportim dhe transparencë. Ai gjithashtu sqaron se këto detyrime zbatohen për entitete që lëshojnë licenca, mbledhin pagesa dhe administrojnë të dhëna. Kjo është një bazë e qëndrueshme. Por në një realitet ekonomik dhe energjetik që po ndryshon me ritme të shpejta, kjo fushë zbatimi ka nevojë të jetë më gjithëpërfshirëse dhe me orientim të qartë drejt së ardhmes.

- **Ligji është ende është i kufizuar në logjikën “klasike të industrive nxjerrëse”**

Fusha aktuale përfshin hidrokarburet, minierat dhe hidrocentralet. Këto janë të nevojshme—por jo të mjaftueshme. Shqipëria po zhvillon në mënyrë aktive sektorët e energjisë së rinovueshme si dielli dhe era, dhe po investon në infrastrukturë për gazin natyror si karburant tranzitor. Këto janë sektorë të bazuar në burime publike, shpesh me koncesion, dhe duhet të përfshihen shprehimisht në ligj.

Rekomandim:

Vlerësoj se duhet të zgjerohet fushë e zbatimit për të përfshirë të gjitha projektet që bazohen në burime natyrore të autorizuara nga shteti—veçanërisht ato që lidhen

me energjinë e rinovueshme dhe tranzicionin energjetik. Kjo është në përputhje me Standardin EITI 2023 dhe objektivat kombëtare të energjisë të Shqipërisë.

• **Neni liston “si” zbatohet ligji, por jo “çfarë” pritet të raportohet.**

Edhe pse përmenden shumë nga aktorët e duhur—kompanitë, ministritë, doganat, tatimet, INSTAT, etj.—nuk thuhet qartë se çfarë të dhënash pritet të raportohen. A bëhet fjalë vetëm për të dhëna financiare? Po për sasinë e prodhimit, pagesat sociale, ndikimet mjedisore?

Sugjerim:

Duhet të saktësohet që raportimi nuk mbulon vetëm burimet fiskale, por edhe:

- të dhënat mbi prodhimin,
- licencat dhe kontratat,
- strukturat e pronësisë,
- detyrimet sociale/mjedisore,
- dhe ndarjen e të dhënave në nivel projekti.

• **Qartësia për rolet institucionale dhe bashkërendimi është ende e paqartë**

Neni referon shumë institucione, por ndarja e detyrave mbetet e mjegullt. Për shembull:

- Cili institucion është përgjegjës për verifikimin e të dhënave?
- Kush koordinon mes autoriteteve qendrore dhe vendore?
- Si sigurojnë agjencitë që të dhënat të jenë të krahasueshme dhe të ndërlidhura?

Sugjerim:

Te shtohet një referencë për rolet institucionale të përshkruara në Nenin 5 dhe parashikoni nevojën për mekanizma koordinimi (p.sh. marrëveshje bashkëpunimi) kur ekziston mbivendosje kompetencash.

Përmbledhje:

Neni 3 përcakton kufijtë e zbatimit të ligjit—dhe shumicën e elementeve thelbësore i kap. Por për të garantuar siguri ligjore dhe përshtatshmëri me zhvillimet e ardhshme, ai duhet të zgjerohet për të përfshirë sektorët e tranzicionit energjetik, të përcaktojë më qartë përmbajtjen e të dhënave që duhet të raportohen, dhe të qartësojë më mirë mënyrën si institucionet bashkëpunojnë në zbatim. Përndryshe, ekziston rreziku i boshllëqeve ligjore dhe zbatimit të dobët—veçanërisht ndërkohë që përbërja energjetike e Shqipërisë po ndryshon me shpejtësi.

Neni 4 – Përkufizimet: Thelbësor për zbatimin e ligjit, por kërkon saktësim

Neni 4 është kritik për interpretimin ligjor të gjithë ligjit, por disa prej termave që përcakton kërkojnë më shumë saktësi. Për shembull, përkufizimet për “kompanitë nxjerrëse,” “pronarin përfitues,” dhe “burime natyrore” janë aktualisht ose shumë të gjera ose të paqarta. Përafrimi i këtyre përkufizimeve me standardet ndërkombëtare—si ato të Standardit EITI dhe të FATF për pronësinë përfituese—do të shmangte konfuzionin gjatë zbatimit dhe raportimit.

Ky nen vendos themelin për mënyrën se si do të interpretohet dhe zbatohet ligji. Përcaktimet e sakta nuk janë thjesht një formalitet ligjor—janë një nevojë praktike. Terma të paqartë ose shumë të përgjithshëm sjellin rrezik për:

- Zbatim të pasigurt,
- Zbrazëti ligjore për shmangie të detyrimeve,
- Keqkuptim nga kompanitë, rregullatorët dhe shoqëria civile.

Fatkeqësisht, në formën aktuale, Neni 4 nuk shkon aq larg sa duhet. Termat kyç si “kompani nxjerrëse,” “pronar përfitues” dhe “burime natyrore” nuk janë të përkufizuara qartë. Kjo lë shumë hapësirë për interpretim subjektiv—dhe për një ligj që synon transparencë dhe përgjegjshmëri, dhe ky është një rrezik i papranueshëm.

• “Kompani nxjerrëse” – Kujt konkretisht i referohemi?

Aktualisht, ligji përmend përgjithësisht kompanitë në sektorin nxjerrës, por nuk thotë qartë se kush janë ato. Një përkufizim më i saktë do të ishte:

“Kompani nxjerrëse” janë subjektet juridike që merren me kërkimin, nxjerrjen, përpunimin, transportin ose eksportin e naftës, gazit, mineraleve, metaleve ose burimeve të tjera natyrore.

Pse është e rëndësishme?

Pa këtë saktësim, rrezikojmë të përjashtojmë aktorë të rëndësishëm—si nënkontraktorët, mbajtësit e licencave, apo operatorët e mëdhenj të infrastrukturës—që duhen përfshirë në detyrimet e transparencës. Nëse synimi është të rritet besimi publik, atëherë duhet të jemi absolutisht të qartë se kush është i detyruar të raportojë dhe pse.

• “Pronar përfitues” – Koncept kyç për transparencë

Ky term është thelbësor për të luftuar korrupsionin dhe ndikimin e fshehur, por drafti aktual e trajton shumë sipërfaqësisht. Shqipëria tashmë ka një kuadër ligjor

për këtë—Ligji Nr. 112/2020—prandaj drafti duhet të lidhet direkt me të dhe me standardet ndërkombëtare si ato të FATF dhe EITI.

Përkufizim i rekomanduar:

“Pronar përfitues” është individ (ose individët) që në fund zotëron ose kontrollon një subjekt juridik, direkt ose indirekt, përmes aksioneve, të drejtave të votës, marrëveshjeve përfaqësimi ose mjeteve të tjera të ndikimit. Ky përkufizim duhet të përfshijë **personat e ekspozuar politikisht (PEP)** dhe të përfshijë **kërkesa për përditësim dhe verifikim periodik të të dhënave**. Pa këtë, premtimi i ligjit për transparencë dobësohet ndjeshëm.

• “Burime natyrore” – Term shumë i rëndësishëm për t’u lënë i paqartë

Termi “burime natyrore” është në qendër të ligjit, por duhet të bëhet më specifik. A bëhet fjalë vetëm për mineralet nëntokësore? A përfshin hidrocentralet, erën, diellin, që përdorin tokë shtetërore? Po mineralet kritike për energjinë e pastër?

Përkufizim i qartë:

“Burime natyrore” përfshijnë hidrokarburet, mineralet, metalet dhe burimet e rinovueshme si uji, dielli dhe era, kur përdoren për qëllime tregtare në bazë licence ose koncesioni shtetëror.

Kjo siguron që ligji të zbatohet jo vetëm për industrinë tradicionale nxjerrëse, por edhe për sektorët e rinj që janë po aq strategjikë—dhe po aq të ekspozuar ndaj rreziqeve të keqqeverisjes.

Termat e tjerë që kërkojnë sqarim të qartë:

- **“Subjekte raportuese”** – Kush saktësisht është i detyruar të raportojë?
- **“Grupi Shumëpalësh (MSG)”** – Cili është mandati dhe funksioni i tij?
- **“Zbulim sistematik”** – Çfarë do të thotë publikim proaktiv dhe automatik i të dhënave?
- **“Ndërmarrje shtetërore (SOE)”** – Çfarë rregullash raportimi zbatohen për to, veçanërisht nëse mbajnë të ardhura jashtë buxhetit?

Përfundimisht, për një ligj transparence që të funksionojë realisht, gjuha ligjore duhet të jetë e saktë, e qartë dhe në përputhje me normat ndërkombëtare. Neni 4 është pikënisja—nëse përkufizimet janë të paqarta, pjesa tjetër e ligjit bëhet më e vështirë për t’u zbatuar dhe për t’u mbikëqyrur. Duke përafruar terminologjinë me Standardin EITI, udhëzimet e FATF dhe legjislacionin ekzistues shqiptar, ky nen mund të bëhet themeli ligjor i fortë mbi të cilin ngrihet gjithë ligji.

Neni 5 – Raporti EITI: Qëllim i Qartë, por Kërkon Më Shumë Saktësi

Neni 5 me të drejtë thekson rolin qendror të Raportit EITI në promovimin e transparencës dhe përgjegjshmërisë në menaxhimin e të ardhurave nga sektorët nxjerrës dhe hidroenergjetik. Ai nënvizon rëndësinë e informacionit të qasshëm, të kuptueshëm dhe të publikuar në kohë—në përputhje me frymën e Standardit EITI. Por ndonëse synimi është i fortë, neni mbetet tepër i përgjithshëm dhe përshtues, pa hyrë në elemente praktike dhe ligjore që janë thelbësore për zbatimin real.

• Kuadër i mirë, por mungon qartësia operationale

Neni shpjegon pse është i rëndësishëm Raporti EITI—transparencë, përfshirje publike, përgjegjshmëri—por nuk saktëson se **si prodhohet, kush është përgjegjës apo çfarë përmbajtje minimale duhet të ketë.**

Rekomandim: Përfshijini këto detyrime në tekst:

- Të dhënat duhet të ndahen sipas kompanisë, projektit dhe burimit të të ardhurës (sipas kërkesës EITI 4.7);
- Të përfshihet informacion mbi punësimin i ndarë sipas gjinisë, pagesat për mjedisin dhe kontributet sociale;
- Raporti duhet të koordinohet nga Sekretariati EITI, të miratohet nga MSG.

• Inkurajimi i publikimit në kohë nuk mjafton—bëjeni të detyrueshëm

Neni “inkurajon” publikimin e hershëm të të dhënave, çka është pozitive—por nuk është detyrim ligjor.

Rekomandim:

- Vendosni afate të qarta (p.sh. brenda 12 muajve nga fundi i vitit raportues);
- Lidhni procesin e raportimit me publikimin sistematik përmes platformave online;
- Përcaktoni pasojat ligjore në rast vonese ose mospërputhjeje, jo vetëm penalitete nga EITI por edhe përgjegjësi kombëtare.

• Referenca për “zgjerimin e fushës” është pozitive—por tepër e paqartë

Artikulli përmend që Raporti EITI mund të përfshijë të dhëna për “burime të tjera natyrore,” por nuk specifikon cilat janë ato.

Sugjerim: Definoni qartë që përfshihen:

- Energjia e rinovueshme;

- Mineralet kritike për tranzicionin energjetik;
 - Infrastruktura e gazit natyror, etj.
- **Rrezik i varësisë nga sanksionet ndërkombëtare, pa mekanizma kombëtarë**

Referenca ndaj penaliteteve të EITI është e vlefshme, por ligji nuk parashikon mekanizma kombëtarë për monitorim ose ndëshkim.

Rekomandim: Shtoni një dispozitë që parashikon masa administrative në nivel kombëtar në rast të mospërputhjes me afatet ose standardet raportuese.

Përmbledhje për Nenin 5:

Ky nen e kap frymën e procesit EITI, por ka nevojë për më shumë “fuqi ligjore.” Duhet të përcaktojë qartë kush e koordinon raportin, çfarë përmbajtje duhet të ketë, si shpërndahet, sa shpesh përgatitet dhe çfarë ndodh në rast mospërputhjeje. Vetëm atëherë transparenca do të jetë reale dhe e zbatueshme.

Neni 6 – Përmbajtja e Raportimit: Strukturë Pozitive, por kërkon më tepër saktësi dhe shtrirje

Neni 6 jep një strukturë të mirëfilltë duke përshkruar çfarë duhet të përfshijë Raporti EITI. Ai përmend pajtimin e pagesave mes kompanive dhe shtetit dhe liston elementët kryesorë: kontratat, licencat, pronësinë përfituese, volumet e prodhimit, pagesat fiskale dhe jofiskale, shpërndarjen e të ardhurave dhe ndikimin ekonomik.

Por, ndonëse këto janë thelbësore, mungojnë disa detaje kritike dhe qartësi ligjore, veçanërisht në përputhje me Standardin EITI 2023 dhe objektivat e Shqipërisë për reforma energjetike dhe fiskale.

• Kategori të sakta, por mungon detajimi

Faktin që përmenden “pronarët përfitues” dhe “reformat fiskale” është pozitive. Por ligji duhet të shkojë më tej:

Sugjerim:

- Përcaktoni detyrimin për të dhëna të ndara sipas kompanisë, projektit dhe llojit të të ardhurës;
- Detyroni raportimin e të dhënave të ndara sipas gjinisë, pagesave sociale dhe mjedisore;
- Sqaroni çfarë kuptohet me “pagesa jofiskale” (p.sh. investime sociale, pagesa në natyrë, marrëveshje për infrastrukturë kundrejt burimeve natyrore);

- Përfshini një klauzolë që kërkon ndjekjen e udhëzimeve më të fundit të EITI për publikim sistematik, të dhëna në nivel projekti dhe transaksione jo-monetare.

• **Të dhënat për energjinë e rinovueshme dhe tranzicionin duhet përfshirë qartë**

Neni është ende i përqendruar te industria klasike nxjerrëse. Duhet të përfshijë:

- Licencat për energji të rinovueshme dhe marrëveshjet e partneritetit publik-privat;
- Të ardhurat nga mineralet kritike dhe infrastrukturën që mbështesin tranzicionin energjetik.

• **Cilësia e të dhënave dhe verifikimi mungojnë**

Neni nuk përmend asgjë për verifikimin e të dhënave apo për pasojat në rast mospërputhjeje. Kjo është një mungesë serioze.

Rekomandim: Të shtohet një dispozitë që kërkon **verifikim të pavarur dhe proces për rishikimin e cilësisë së të dhënave**, i administruar nga Sekretariati ose një administrator i pavarur, në përputhje me metodologjinë EITI.

• **Formati dhe përgjegjësi janë të paqartë**

Thuhet se të dhënat duhet të paraqiten “në një format të përcaktuar nga MSG,” por nuk specifikohet:

- Çfarë ndodh nëse kompanitë nuk përmbushin detyrimet?
- A duhet të jenë të dhënat në format digjital dhe të lexueshëm nga makina?

Rekomandim:

- Të kërkohet një **format i standardizuar digjital** për dorëzimin e të dhënave;
- Të vendosen afate dhe sanksione për mospërmbushje—idealisht të lidhura me procedurat e licencimit apo fiskale.

Përmbledhje për Nenin 6:

Ky nen jep një strukturë të mirë, por për të qenë realisht efektiv, duhet:

- Qartësi më e madhe në përkufizime dhe llojin e të dhënave që kërkojnë;

- Zgjerim për të përfshirë të gjithë zinxhirin e vlerës (përfshirë sektorët e rinj të tranzicionit);
- Mekanizma për verifikim të pavarur dhe për zbatim të detyrimeve.

Pa këto elementë, ekziston rreziku që raporti të jetë teorikisht gjithëpërfshirës, por praktikisht i fragmentuar dhe jo i besueshëm.

Neni 7 – Grupi Ndër-Institucional (MSG): Synim i Fortë, por i Paqartësuar Mjaftueshëm

Neni 7 njeh zyrtarisht Grupin Ndër-Institucional (MSG) si organin qendror për zbatimin e EITI në Shqipëri. Ky është një hap kyç dhe reflekton strukturën e kërkuar nga Standardi EITI. Ai konfirmon që MSG përfshin përfaqësues të qeverisë, industrisë dhe shoqërisë civile, dhe se ka rol vendimmarrës për mbikëqyrjen e zbatimit të EITI. Por, ndonëse baza është e mirë, neni lë shumë për t'u përcaktuar përmes akteve nënligjore dhe humbet mundësinë për të përfshirë garanci të rëndësishme direkt në ligj.

• Neni konfirmon ekzistencën e MSG, por jo funksionimin thelbësor

MSG përshkruhet si organ vendimmarrës, por nuk përmendet:

- Si përzgjidhen anëtarët;
- Çfarë rregullash votimi apo konsensusi zbatohen;
- Si garantohet balanca mes tre grupeve të aktorëve;
- Si sigurohet përfaqësimi gjinor apo rajonal;
- Cilat janë rregullat për konflikt interesi apo mandatet?

Rekomandim: Ligji duhet të përkufizojë standardet minimale për përfaqësimin, pavarësinë dhe funksionalitetin e MSG-së. Më pas, detajet procedurale mund t'i lihen vendimit të Këshillit të Ministrave.

• Varësi e tepruar nga Këshilli i Ministrave

Është e pranueshme që rregulloret e brendshme të përcaktohen me akte nënligjore, por vetë ligji duhet të sanksionojë fuqinë juridike të MSG-së. Pa këtë, vendimet e tij rrezikojnë të injorohen ose të anashkalohen politikisht.

Sugjerim: Përfshini në ligj kompetencat bazë të MSG-së, duke përfshirë:

- Miratimin e raporteve dhe planeve të punës EITI;
- Mbikëqyrjen e zbatimit dhe ndjekjes së rekomandimeve nga verifikimet;
- Pjesëmarrjen në konsultime për ndryshime ligjore apo politike që ndikojnë në transparencën e burimeve natyrore.

• Mungon transparenca dhe përgjegjshmëria publike

MSG është organ publik për mbikëqyrjen e transparencës, por neni nuk kërkon që ai vetë të jetë transparent.

Rekomandim: Ligji duhet të kërkojë që mbledhjet, vendimet dhe procesverbalet e MSG-së të publikohen dhe të jenë të qasshme publikisht.

Përmbledhje për Nenin 7:

Njohja ligjore e MSG-së është thelbësore—por ky nen thjesht i jep emër. Për ta bërë atë të fuqishëm, të pavarur dhe të balancuar, përbërja, mandati dhe detyrimet për transparencë duhet të përcaktohen në vetë ligjin, jo të mbeten vetëm në rregulloren e qeverisë.

Neni 8 – Sekretariati i EITI Shqipëri

Neni 8 krijon një bazë ligjore për EITI Shqipërinë si një person juridik publik nën varësinë e ministrisë përgjegjëse për industrinë nxjerrëse. Ai përcakton gjithashtu rolin teknik të Sekretariatit për të mbështetur MSG-në dhe për të menaxhuar rrjedhën e të dhënave të raportimit. Ky është një hap pozitiv drejt institucionalizimit të procesit EITI në Shqipëri.

Por, ndonëse neni e njeh formalisht Sekretariatit, ai nuk shkon mjaftueshëm larg për të përcaktuar autoritetin, autonominë apo garancitë strukturore. Pa mbështetje më të fortë ligjore, ekziston rreziku që Sekretariati të perceptohet thjesht si një zgjatim administrativ dhe jo si një strukturë teknike e pavarur.

• I njohur si subjekt juridik—por çfarë institucioni është konkretisht?

Neni thotë se EITI Shqipëri është “person juridik publik,” por nuk saktëson:

- Nëse ka autonomi buxhetore apo linjë të dedikuara financimi;
- Si sigurohet funksionimi i pavarur dhe profesional;
- Çfarë kapacitetesh të brendshme priten (staf, ekspertizë, sisteme).

Rekomandim: Sqaroni në ligj se Sekretariati funksionon si një strukturë teknike e përhershme me staf të dedikuar, burime të garantuara dhe autoritet për të koordinuar zbatimin e EITI dhe bashkëpunimin me institucionet e tjera.

• Mbikëqyrja dhe përgjegjshmëria janë të dobëta

Neni i jep Sekretariatit të drejtën të kërkojë korrigjime ose të dhëna shtesë nga subjektet raportuese, çka është e rëndësishme. Por nuk përcaktohet:

- Kush e monitoron vetë punën e Sekretariatit;
- Nëse MSG ka autoritet mbi planin e punës së tij;
- Nëse kërkohet publikimi i raporteve të aktivitetit apo të financave të tij.

Sugjerim: Përfshini detyrime që Sekretariati:

- Të raportojë çdo vit si ndaj MSG-së, ashtu edhe ndaj ministrisë përgjegjëse;
- Të publikojë raporte vjetore të aktivitetit dhe financimit;
- Të ndjekë protokolle të qarta për menaxhimin dhe publikimin e të dhënave.

• Lënia në dorë të një vendimi qeveritar e bën të cenueshëm

Ashtu si me MSG-në në Nenin 7, struktura dhe funksionimi i Sekretariatit mbështetet tërësisht në një vendim të Këshillit të Ministrave. Kjo e bën atë të pambrojtur ndaj ndryshimeve politike, ristrukturimeve administrative ose shkurtimeve buxhetore.

Rekomandim: Ligji duhet të përcaktojë të paktën:

- Funksionet thelbësore të Sekretariatit;
- Të drejtën për të bashkërenduar me institucionet publike;
- Mbrojtje ndaj ndërhyrjeve politike në punën e tij teknike.

Përmbledhje për Nenin 8:

Ky nen është një hap i rëndësishëm—i jep EITI Shqipëri një identitet ligjor. Por për ta bërë një institucion të besueshëm dhe efektiv, ligji duhet të përcaktojë më qartë mandatin, burimet, pavarësinë dhe detyrimet e raportimit të Sekretariatit. Pa këto, ekzistenca e tij mbetet formale dhe jo funksionale.

Neni 9 – Detyrimi për Publikim të Informacionit: Kornizë Pozitive, por me Shumë Diskrecion

Ky nen vendos një detyrim ligjor për institucionet shtetërore dhe publike që merren me qeverisjen e sektorëve nxjerrës dhe hidroenergjisë për të publikuar informacione kyçe si: rregullat, procedurat, kontratat, licencat dhe autorizimet. Në parim, kjo përputhet me kërkesat e EITI për transparencë.

Por ndonëse synimi është i mirë, formulimi aktual përmban shumë hapësirë për diskrecion dhe shumë pak mekanizma për zbatim, duke e dobësuar fuqinë praktike të dispozitës.

Problemët Kryesore dhe Rekomandimet

1. Detyrimi për publikim duhet të jetë i qartë dhe i zbatueshëm, jo i butë apo i interpretuar

- Ligji përdor një gjuhë që nënkupton detyrim, por më pas hap derën për përjashtime të gjera për shkak të “konfidencialitetit”.
- Fuqia për të vendosur se çfarë publikohet i lihet ministrit përkatës—kjo krijon rrezik për keqpërdorim ose ndikim politik.

Rekomandim:

- Përdorni formulime juridike detyruese: kontratat **duhet** të publikohen, përveç rasteve të **përkufizuara ngushtësisht dhe të justifikuara ligjërisht**.
- Kufizoni përjashtimet për konfidencialitet sipas ligjit shqiptar “Për të Drejtën e Informimit” dhe udhëzimeve të EITI.
- Kërkoni që çdo përjashtim të jetë i dokumentuar, i argumentuar dhe i monitoruar nga MSG.

2. Publikimi proaktiv dhe sistematik duhet të jetë parazgjedhje ligjore

- Ligji kërkon që informacionet të publikohen në faqet zyrtare, por nuk përcakton:
 - Afatet konkrete;
 - Formatet teknike;
 - Përgjegjësinë institucionale për përditësim dhe ruajtje.

Rekomandim:

- Vendosni afate të qarta (p.sh. publikimi brenda 30 ditëve nga nënshkrimi i kontratës ose dhënia e licencës).
- Kërkoni përdorimin e **formateve të hapura dhe të lexueshme** (machine-readable).
- Institucionet që nuk përmbushin detyrimin, të raportohen publikisht dhe të përballen me pasoja administrative.

3. Ka mungesë mekanizmash për zbatim dhe mbikëqyrje

- Neni nuk specifikon:
 - Çfarë ndodh nëse institucionet nuk publikojnë;
 - Nëse Sekretariati apo MSG mund të ndërhyjnë;
 - Si mund qytetarët të ankohen apo të kërkojnë informacionin që mungon.

Rekomandim:

- Lidhni detyrimin për publikim me performancën institucionale ose me financimin buxhetor.
- Shtoni një mekanizëm ankese për publikun (p.sh. përmes Sekretariatit apo një organi të pavarur për akses në informacion).

4. Roli i ministrit – diskrecion i tepruar

- Përcaktimi që ministri përcakton formatin dhe përjashtimet krijon rrezik për keqinterpretime apo pengesa administrative.

Rekomandim:

- Roli për përcaktimin e formateve dhe kontrollin e përjashtimeve t'i jepet Sekretariatit të EITI në bashkëpunim me MSG.

5. Mungojnë elementët për të fuqizuar publikun dhe shoqërinë civile

- Neni nuk:
 - Kërkon publikimin e **të dhënave historike**;
 - Kërkon përfshirjen e **strukturës së pronësisë përfituese**, termave fiskalë, apo detyrimeve mjedisore/sociale;
 - Jep ndonjë **e drejtë ankese** në rast vonese apo refuzimi të publikimit.

Rekomandim:

- Detyroni publikimin e kontratave të plota, jo vetëm listave ose përmbledhjeve.
- Përfshini përmbajtje të detyrueshme për çdo publikim (p.sh. pronarët përfitues, termat fiskalë, detyrimet mjedisore).
- Parashikoni të drejtën për ankese administrative dhe gjobitje për institucionet që nuk respektojnë afatet apo përmbajtjen.

Përmbledhje

Neni 9 është themelor për ndërtimin e një kuadri funksional të transparencës në sektorët e burimeve natyrore në Shqipëri. Por që të jetë vërtet efektiv, ai duhet:

- Të zhvendoset nga një formulim i butë në një dispozitë detyruese;
- Të kufizojë diskrecionin administrativ;
- Të përcaktojë afate, standarde dhe pasoja për mospërmbushje;
- Të mundësojë akses të plotë dhe të drejtë për publikun dhe shoqërinë civile.

Pa këto përforsime, ekziston rreziku që detyrimi për publikim të mbetet një deklaratë politike pa forcë zbatimi.

Neni 10 – Detyrimi për Raportim Periodik nga Institucionet Publike: Një Shtyllë Themelore.

Ky nen vendos detyrimin që institucionet shtetërore të përfshira në menaxhimin e kontratave, licencave dhe autorizimeve në sektorët nxjerrës dhe hidroenergjetik të raportojnë në mënyrë të rregullt të dhëna financiare dhe operationale tek EITI Albania. Lista e llojeve të të ardhurave (bonuse trajnimi, tarifa koncesionare, qira, të ardhura nga servituti, etj.) është një pikë e fortë, por dispozita mbetet e dobët në disa elementë kritikë:

- **Përmbajtja është në rrugën e duhur—por jo e plotë**

- **Problemi:** Mungon kërkesa për të dhëna të disagreguara sipas kompanisë, projektit dhe llojit të pagesës, siç kërkohet nga standardi EITI.
- **Rekomandim:** Përfshihen detyrimisht raportimin e të dhënave:
 - Sipas projekti, kompanie dhe fluksi financiar;
 - Për prodhimin, eksportin dhe punësimin;
 - Për shpenzime sociale dhe mjedisore të lidhura me kontratat/licencat;
 - Për pagesat në nivel vendor (bashki, komuna).

- **Afatet dhe formati i raportimit—nuk mund të mbeten në dorën e ministrit**

- **Problemi:** E gjithë përcaktimi procedural i lihet vendimmarrjes së ministrit ose Këshillit të Ministrave.
- **Rekomandim:**
 - Vendosni afate të qarta në vetë ligjin (p.sh., raportim çdo 3 muaj, brenda 30 ditëve nga fundi i tremujorit);
 - Detyroni përdorimin e platformës digjitale të EITI për dorëzimin e të dhënave në formate të hapura.

- **Asnjë pasojë për mos-raportim ose raportim të pasaktë**

- **Problemi:** Nuk parashikohen pasoja ligjore për vonesa, mospërputhje apo mashtrime.
- **Rekomandim:** Lidhni këtë nen me dispozitat ndëshkimore të nenit 13 dhe shtoni një mekanizëm shkallë-shkallë për zbatim:
 - Paralajmërim zyrtar;
 - Gjaba administrative;
 - Raportim tek organet e kontrollit/auditit.

Neni 11 – Detyrimet e Raportimit për Subjektet Publike dhe Private: Fushë e Gjerë, Por Pa Dhembë Ligjorë

Ky nen detyron kompanitë publike dhe private në sektorët nxjerrës dhe hidroenergjetik të raportojnë rregullisht tek EITI Albania të dhëna mbi prodhimin,

eksportet, pagesat fiskale dhe jofiskale. Përmbajtja është e gjerë dhe e harmonizuar me standardin EITI, por mungesa e instrumenteve për zbatim, kontroll cilësor dhe publikim i të dhënave e dobëson fuqinë e dispozitës.

- **Lista e pagesave është e gjerë—por terminologjia dhe struktura janë konfuze**

- **Problemi:** Ka përsëritje mes paragrafëve dhe mungojnë përkufizimet për termat si “bonuse” apo “shfrytëzim”.
- **Rekomandim:**
 - Thjeshtoni strukturën për të shmangur përsëritjen.
 - Përkufizoni termat në seksionin e definicioneve ose referojuni dokumentacionit të EITI.

- **Mungon kërkesa për të dhëna të disagreguara**

- **Problemi:** Pa kërkesë për raportim të detajuar sipas projekti, pagesë apo entitet përfitues, të dhënat janë të vështira për t’u analizuar.
- **Rekomandim:** Shtoni një klauzolë që kërkon:
 - Disagregim sipas projekti dhe licence;
 - Sipas llojit të pagesës (tatime, qira, kontribute sociale, etj.);
 - Sipas institucionit përfitues (nivel qendror/vendor).

- **Raportim tek EITI, por jo publikim nga vetë kompanitë**

- **Problemi:** Raportimi është vetëm për qëllime konsolidimi në EITI Albania—nuk ka detyrim për publikim nga vetë kompanitë.
- **Rekomandim:** Vendosi një detyrim për:
 - Raportim tek EITI Albania;
 - Por edhe publikim minimal nga vetë kompanitë (p.sh. kontrata, vëllime prodhimi, pagesa kryesore fiskale/jofiskale).

- **Sërish, shumë diskrecion për ministrin**

- **Problemi:** Formatit dhe procedura i lihet plotësisht ministrit dhe Këshillit të Ministrave.
- **Rekomandim:** Elementët thelbësorë si formati, frekuenca dhe afatet e raportimit duhet të përcaktohen në vetë ligjin.

Përmbledhje

Neni 10 vendos themelin për transparencë institucionale dhe **Neni 11** për transparencën nga sektori privat dhe ndërmarrjet publike. Por që të kenë efekt të vërtetë, të dy nenet duhet:

- Të përfshijnë kërkesa të detajuara për formatin, afatet dhe disaggregimin e të dhënave;
- Të përfshijnë dispozita për publikim proaktiv të të dhënave;
- Të përmbajnë mekanizma ndëshkues për mospërputhje dhe moszbatim;
- Të kufizojnë diskrecionin politik në favor të rregullimit të parashikueshëm ligjor.

Përndryshe, zbatimi do të varet më shumë nga vullneti institucional sesa nga detyrimi ligjor—dhe ky është një rrezik serioz për çdo reformë që synon transparencën.

Neni 12 – Raportimi nga Tatimet, Doganat dhe Qeverisja Vendore: Thelbësor, por Pa Qartësi Operacionale

Ky nen parashikon që autoritetet qendrore dhe vendore tatimore dhe doganore të raportojnë të dhëna fiskale të lidhura me sektorët nxjerrës dhe hidroenergetik, përfshirë sasi prodhimi, eksporte, tatime, taksa dhe pagesa të tjera drejt buxheteve qendrore dhe vendore. Është një dispozitë thelbësore për transparencën fiskale, por ajo ka mangësi serioze sa i përket mënyrës së zbatimit.

Pikat e forta:

- Detyrimi për të raportuar të dhëna fiskale dhe operacionale për sektorët përkatës është i justifikuar dhe i domosdoshëm.

Mangësitë dhe rekomandimet:

- **Nuk ka kërkesa për disagregim të të dhënave** – mungon ndarja sipas kompanie, projekti apo lloj të ardhurë.
 - **Rekomandim:** Përfshihen një detyrim ligjor për të dhëna të detajuara sipas projektit, kompanisë dhe llojit të të ardhurës.
- **Nuk përmendet dorëzimi digjital apo përdorimi i formateve të hapura.**
 - **Rekomandim:** Vendosni detyrim për dorëzim në formate të hapura, digjitale dhe të lexueshme nga makina.
- **Asnjë referencë për mekanizma verifikimi apo kontroll cilësie të të dhënave.**
 - **Rekomandim:** Përcaktoni që të dhënat do t'i nënshtrohen kontrollit të brendshëm dhe të jashtëm (auditim, verifikim ndërinstitutional ose nga Sekretariati EITI).
- **Asnjë mekanizëm për ndëshkimin e mospërputhjes apo mosraportimit.**
 - **Rekomandim:** Lidhni këtë dispozitë me nenin për sanksionet dhe përfshini përgjegjësi administrative për vonesa, pasaktësi apo refuzim të raportimit.

Neni 13 – Zbulimi i Pronësisë Përfituese: E Rëndësishme, Por Ka Nevojë për Lidhje më të Forta Ligjore

Ky nen i referohet transparencës mbi pronësinë përfituese, një komponent kyç për luftën kundër korrupsionit dhe kontrollit të interesave të fshehura. Aktualisht, Shqipëria ka një kuadër të posaçëm ligjor për këtë çështje—Ligji Nr. 112/2020 “Për Regjistrin e Pronësisë Përfituese”—dhe projektligji nuk ka nevojë të përsërisë këtë kuadër. Por duhet ta **përforcojë** dhe **lidhë në mënyrë eksplicite** me transparencën në sektorin nxjerrës.

Çfarë është bërë mirë:

- Është përfshirë në mënyrë nominale një dispozitë mbi pronësinë përfituese—një sinjal pozitiv për përputhjen me EITI dhe FATF.

Çfarë mungon dhe si të përmirësohet:

- Nuk ka përshkrim të qartë të mënyrës se si do të mblidhen, verifikohen apo publikohen të dhënat.
 - **Rekomandim:** Ligji duhet të përcaktojë qartë se:
 - Kompanitë nxjerrëse **janë të detyruara** të raportojnë dhe përditësojnë pronësinë përfituese në Regjistrin Kombëtar (QKB), në përputhje me Ligjin 112/2020;
 - Të dhënat e BO duhet të jenë publike, në formate të hapura, të ndërlidhura me sistemin e EITI dhe të përfshihen në raportimin vjetor të EITI Albania.
- Nuk përmendet integrimi institucional me QKB apo përdorimi i të dhënave në verifikim të EITI.
 - **Rekomandim:** Shtoni një dispozitë që parashikon:

“EITI Shqipëri, në bashkëpunim me Qendrën Kombëtare të Biznesit, siguron që të dhënat mbi pronësinë përfituese për subjektet e përfshira në këtë ligj të jenë të aksesueshme, të përditësuara dhe të përdorura në mënyrë aktive për qëllimet e raportimit dhe verifikimit në sektorin nxjerrës.”
- Nuk ka fokus të veçantë mbi PEPs (personat e ekspozuar politikisht) apo strukturat komplekse të pronësisë.
 - **Rekomandim:** Theksoni detyrimin për verifikim të përforcuar në rastet e përfshirjes së PEP-ve ose strukturave të ndërlikuara pronësore.

Përmbledhje

Nen	Pika e fortë	Mangësi	Rekomandim
Neni 12	Parashikon detyrimin për raportim nga autoritetet fiskale	Mungesë e specifikimeve teknike dhe kontrollit të cilësisë	Përcaktoni kërkesat për disagregim, dorëzim digjital, auditim dhe sanksione
Neni 13	Trajton një element kyç për antikorrupsionin	Mungon lidhja eksplicite me Ligjin 112/2020 dhe mekanizmat zbatues	Lidhje ligjore me QKB, verifikim i të dhënave, publikim i plotë, theks për PEPs

Këto dy nene janë thelbësore për ta kthyer transparencën nga një slogan në një praktikë reale dhe të zbatueshme. Nëse mbeten të paqartë dhe të varura nga vullneti administrativ, rrezikojnë të dështojnë në misionin e tyre për integritet dhe llogaridhënie në menaxhimin e pasurive natyrore.

Neni 14 – Regjistri i Pronësisë Përfituese: I Panevojshëm dhe Konfuzues

Ky nen propozon krijimin e një regjistri të veçantë të pronësisë përfituese pranë ministrisë përgjegjëse për industrinë nxjerrëse. Kjo është **jo vetëm e panevojshme, por rrezikshëm e dubluar**.

Pse është problematik:

- Shqipëria ka tashmë një **Regjistër Qendror të Pronësisë Përfituese**, të ngritur me Ligjin nr. 112/2020 dhe të administruar nga **QKB**.
- Krijimi i një regjistri paralel krijon:
 - Mbivendosje institucionale;
 - Pasaktësi dhe divergjenca në të dhëna;
 - Paqartësi ligjore dhe operacionale.
- Ministria nuk është institucioni i përshtatshëm për administrimin e pronësisë përfituese.

Rekomandim:

- **Të hiqet Neni 14.**
- **Të Forcohet Neni 13** duke bërë referencë eksplicite dhe ligjore ndaj regjistrit ekzistues në QKB.
- Parashikoni qasje të plotë të EITI Albania në këtë regjistër nëpërmjet mekanizmave të bashkëpunimit ndërinstitutional.

Neni 15 – Bashkëpunimi Ndërinstitucional: Frymë Pozitive, Por Strukturë e Dobët

Ky nen njih rëndësinë e bashkëpunimit ndërmjet institucioneve publike dhe EITI Albania. Në parim, është një dispozitë kyçe për zbatimin e EITI. Por ka disa mangësi kritike.

Çfarë bën mirë:

- Detyron institucionet publike të ndajnë informacion me EITI Albania.
- Përcakton që të dhënat nuk mund të konsiderohen “konfidenciale” për të shmangur mbajtjen e tyre të fshehtë.

Mangësitë:

- Nuk përcakton si ndodh ky bashkëpunim – mungon:
 - Formati i të dhënave;
 - Frekuenca e përditësimit;
 - Emërimi i pikave të kontaktit.
- **Mungesë mekanizmash zbatimi** nëse institucionet refuzojnë ose neglizhojnë të bashkëpunojnë.
- EITI Albania vetëm “njofton” për mospërputhje – nuk ka detyrim ligjor për reagim nga palët e tjera.

Rekomandime:

- Parashikoni:
 - **Formatet e të dhënave** – digjitale, të lexueshme nga makina.
 - **Afatet e përditësimit** – p.sh., çdo 3 muaj.
 - **Pika kontakti** brenda çdo institucioni.
- Shtoni detyrimin për institucionet që:
 - **Të kthejnë përgjigje me shkrim** ndaj vërejtjeve të EITI;
 - Të ndërmarrin masa korrigjuese brenda një afati të përcaktuar (p.sh., 15 ditë pune).
- Përforconi **ndërveprueshmërinë digjitale**: sistemi EITI duhet të lidhet me bazat ekzistuese të të dhënave qeveritare (tatime, dogana, QKB, etj.).

Neni 16 – Afatet e Raportimit: Parim i Qartë, Por Zbatim i Paqartë

Ky nen cakton një afat unik – **31 Mars të vitit pasardhës** – për dorëzimin e të dhënave nga subjektet përkatëse. Parimisht është i saktë dhe përputhet me standardet EITI. Por zbatimi praktik lë për të dëshiruar.

Mangësitë:

- Nuk specifikon:
 - Çfarë ndodh nëse afati nuk respektohet;
 - Nëse lejohet shtyrja e afatit;
 - Nëse afati vlen për të gjitha të dhënat apo pjesërisht.

Rekomandime – version i përmirësuar i nenit:

Neni 16 – Afatet e Raportimit (i riformuluar)

1. Të gjitha subjektet e përmendura në nenin 3, pika 2, shkronjat a), b), c) dhe e) të këtij ligji, janë të detyruara të dorëzojnë informacionin përkatës pranë EITI Albania për çdo vit raportimi brenda datës 31 Mars të vitit pasardhës.
2. Të dhënat dorëzohen sipas formateve dhe procedurave të miratuara nga ministria përgjegjëse për industrinë nxjerrëse, në formë të standardizuar, të unifikuar dhe digjitale, në përputhje me praktikën e raportimit të standardit EITI.
3. Subjektet që nuk dorëzojnë të dhënat brenda afatit, ose dorëzojnë informacion të paplotë ose të pasaktë, njoftohen formalisht nga EITI Albania dhe u jepet një afat maksimal prej 15 ditësh pune për përputhje.
4. Mosraportimi i përsëritur ose i pajustificuar sjell masa administrative sipas nenit 13 të këtij ligji, dhe ministria përgjegjëse njoftohet për zbatimin e sanksioneve disiplinore apo administrative.
5. EITI Albania mund të përdorë mjete elektronike për të lëshuar njoftime automatike dhe për të lehtësuar procesin e raportimit për të siguruar përputhshmërinë dhe cilësinë e informacionit të publikuar.

Përmbledhje në Tabelë

Nen	Vlerësim	Problema Kryesore	Rekomandim
Neni 14	Redundant me sakte nuk është i nevojshëm dhe nuk duhet	Dublim me Ligjin 112/2020, mbivendosje institucionale	Të shfuqizohet. Të përforcohet neni 13 me referencë ndaj QKB
Neni 15	Frymë pozitive, strukturë e dobët	Mungesë protokollesh, sanksionesh dhe ndërlikimesh digjitale	Të specifikohen format, afatet, përgjegjësitë dhe ndëshkimet
Neni 16	Afat logjik, por pa zbatim të detajuar	Nuk ka pasoja për vonesë, as protokolle zbatimi	Shto dispozita për masa administrative dhe sistem komunikimi digjital

Këto nene janë kyçe për zbatueshmërinë reale të ligjit. Pa sanksione të qarta dhe pa infrastrukturë funksionale bashkëpunimi, transparencë mbetet një qëllim i mirë, por i perealizuar. Nëse do një ligj që funksionon, ky është momenti për ta ndrequr.

Neni 17 – Kundërvajtjet Administrative dhe Sanksionet

1. *Veprimet e mëposhtme, kur nuk përbëjnë vepra penale sipas legjislacionit në fuqi, konsiderohen shkelje administrative dhe dënohen me gjobë:*
 - a) *Mospërbushja e detyrimit për dorëzimin e të dhënave të sakta, të plota dhe në kohë, sipas neneve 6, 10 ose 11 të këtij ligji, dënohet me gjobë nga **100,000 deri në 500,000 lekë**.*
2.
 - b) *Mosrespektimi i kërkesave për korrigjime ose sqarime sipas pikës 3 të nenit 8, dënohet me **50,000 lekë** për çdo kërkesë të paralizuar.*
 - c) *Mosdeklarimi i të dhënave të pronësisë përfituese sipas pikës 3 të nenit 13 dënohet me **200,000 lekë**. Mospërditësimi i këtyre të dhënave brenda **10 ditëve** nga ngjarja shkaktuese dënohet me **10,000 lekë për çdo ditë vonesë**.*
 - d) *Shkelja e afatit të raportimit vjetor sipas nenit 16 dënohet me **20,000 lekë për çdo ditë pune vonesë**, deri në një maksimum prej **300,000 lekësh**.*
3. *Përpara aplikimit të gjobës, subjekti shkelës do të njoftohet zyrtarisht dhe do të ketë një afat **15-ditor** për të korrigjuar shkeljen. Nëse nuk merren masa korrigjuese, sanksionet do të zbatohen.*
4. *Autoriteti përkatës brenda Ministrisë përgjegjëse për industrinë nxjerrëse është përgjegjës për vendosjen dhe administrimin e gjobave, bazuar në prova të dokumentuara dhe raportime nga EITI Shqipëri.*
5. *Shkelja e përsëritur ose sistematike—e përkufizuar si **tre ose më shumë shkelje brenda dy cikleve raportimi radhazi**—do të çojë në procedura përshkallëzimi, përfshirë **pezullimin e kontratave apo licencave**, ose **nisjen e procedurave për ndërprerjen e kontratës** nga autoriteti kompetent.*
6. *Institucionet publike që nuk përmbushin detyrimet ligjore të raportimit do të jenë subjekt i masave disiplinore të brendshme, në përputhje me **Ligjin për Nëpunësin Civil, Kodit të Punës**, apo rregulloret e brendshme të institucionit.*
7. *Subjektet e ndëshkuara kanë të drejtën për **ankimim** sipas procedurave të parashikuara në **Ligjin për Procedurat Administrative**.*

Neni 18 – Aktet Nënligjore dhe Dispozitat Kalimtare (Propozim i Riformuluar)

1. *Brenda një afati jo më të gjatë se **gjashtë (6) muaj** nga hyrja në fuqi e këtij ligji, **Këshilli i Ministrave** miraton të gjitha aktet nënligjore të nevojshme për zbatimin e tij, përfshirë por jo të kufizuara në:*
 - *rregullat mbi funksionimin e Grupit të Përdoruesve të Interesit (MSG);*
 - *rregulloren për organizimin dhe funksionimin e Sekretariatit të EITI Shqipëri;*

- *formatet dhe procedurat standarde për raportimin vjetor nga subjektet publike dhe private;*
 - *metodologjinë për menaxhimin e të dhënave të pronësisë përfituese.*
2. *Deri në miratimin e akteve të reja nënligjore, **rregulloret ekzistuese** mbeten në fuqi nëse nuk bien ndesh me këtë ligj apo me Standardin Ndërkombëtar të EITI.*
 3. **Ministria përgjegjëse për industrinë nxjerrëse** është institucioni drejtues për koordinimin dhe mbikëqyrjen e hartimit dhe zbatimit të akteve nënligjore, në bashkëpunim të ngushtë me Sekretariatën e EITI Shqipëri.
 4. *Për të garantuar zbatim efektiv të ligjit, të gjitha institucionet përgjegjëse duhet të marrin **masat përkatëse për forcimin e kapaciteteve teknike dhe administrative, si dhe sigurimin e burimeve financiare të nevojshme.***

Neni 19 – Shfuqizimi i Dispozitave Ligjore

Me hyrjen në fuqi të këtij ligji, shfuqizohen:

- Neni 36, paragrafi 25 dhe neni 50, pika 5, i Ligjit Nr. 10304, datë 15.07.2010 “Për sektorin minerar në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar;
- Neni 9, pika 3, i Ligjit Nr. 7746, datë 28.07.1993 “Për hidrokarburet (kërkimi dhe prodhimi)”, i ndryshuar;
- Çdo dispozitë tjetër ligjore që bie ndesh me këtë ligj.

Ky shfuqizim synon **harmonizimin e legjislacionit** dhe konsolidimin e një kuadri të unifikuar ligjor për **transparencën dhe qeverisjen** e sektorëve nxjerrës dhe hidroenergjetik.

6. Përafrimi me Standardin EITI 2023

Projektligji paraqet një bazë të qëndrueshme për përputhje me shumë nga kërkesat kryesore të Standardit EITI 2023. Ai thekson transparencën mbi pronësinë përfituese, raportimin nga kompanitë dhe institucionet shtetërore, si dhe mbikëqyrjen nga grupet e interesit.

Elementët e mbuluar mirë:

- Referenca të qarta për publikimin e raporteve EITI;
- Angazhim për transparencë të pronësisë përfituese;
- Pjesëmarrje aktive e shoqërisë civile dhe e kompanive në MSG.

Çfarë duhet përmirësuar:

- Ligji duhet të pasqyrojë më qartë fokusin e zgjeruar të EITI mbi të dhënat mjedisore dhe sociale, informacionin e ndarë sipas gjinisë dhe sektorët e energjisë së tranzicionit;

- Dispozitat për transparencën e kontratave duhet të jenë më të drejtpërdrejta dhe detyruese;
- Duhet theksuar më shumë publikimi në kohë reale i të dhënave dhe integrimi në sisteme digjitale.

7. Përputhshmëria me Kuadrin Ligjor Shqiptar

Në përgjithësi, projektligji është i përputhshëm me parimet kushtetuese dhe strukturën ligjore të Shqipërisë. Ai plotëson ligjet ekzistuese për hidrokarburet, industrinë minerare, prokurimin publik dhe të drejtën për informim.

Forcat kryesore:

- Bazohet në Ligjin nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit”;
- Mbështet rolin e agjencive ekzistuese si AKBN, doganat dhe administrata tatimore.

Çështje që duhen marrë në konsideratë:

- Duhet shmangur mbivendosja me Ligjin nr. 125/2013 për koncesionet dhe PPP-të;
- Të sigurohet që përkufizimet të mos bien ndesh me ligje sektoriale (p.sh. për hidroenergjinë apo licencimet);
- Të përdoren referenca ndër-ligjore për të qartësuar zbatimin ndërmjet ministrive dhe qeverisjes vendore.

8. Harmonizimi me Direktivën e BE-së dhe Praktikën Më të Mira

Projektligji pasqyron angazhimin e Shqipërisë për të harmonizuar legjislacionin kombëtar me standardet e BE-së, veçanërisht në fushën e transparencës dhe luftës kundër korrupsionit.

Përputhje me:

- Direktivën e BE-së për Llogaritë Financiare 2013/34/EU (raportimi i pagesave nga sektori nxjerrës);
- Direktivën e 5-të të BE-së për Pastrimin e Parave (transparenca e pronësisë përfituese);
- Direktivën për të Dhënat e Hapura 2019/1024 (akses publik në të dhëna digjitale).

Përmirësime të nevojshme:

- Të sqarohen dispozitat për mbrojtjen e të dhënave në përputhje me **GDPR**;
- Të promovohet publikimi digjital i kontratave në **formate të hapura**;

- Të përfshihen referenca për detyrimet e BE-së mbi raportimin **mjedisor dhe klimatik**, aty ku është e aplikueshme në sektorin nxjerrës.

9. Boshllëqe Ligjore Kryesore dhe Rreziqe të Zbatimit

Boshllëqet kryesore:

- Mungesë e mekanizmave të detyrueshëm për zbatim dhe sanksionim;
- Mungesë e një strukture të qartë organizative për institucionin AlbEITI;
- Paqartësi në koordinimin ndër-institucional në një sistem të decentralizuar;
- Përdorim i kufizuar i gjuhës për klimën, tranzicionin energjetik dhe përgjegjshmërinë gjinore.

Rreziqet:

- Vonesa në miratimin e akteve nënligjore;
- Mungesë kapacitetesh institucionale, sidomos në nivel vendor;
- Mospërputhje të të dhënave në mungesë të një sistemi të centralizuar dhe digjital.

Masat për zbutje:

- Hartimi i një udhëzuesi hap-pas-hapi për zbatim;
- Sigurimi i koordinimit ndër-ministror dhe mbikëqyrjes nga MSG;
- Ofrimi i asistencës teknike dhe **trajnimi i stafit** mbi sistemet e raportimit.

10. Rekomandime për Përmirësim

Projektligji tregon një synim serioz për ta kthyer transparencën nga një praktikë vullnetare në një **detyrim ligjor të detyrueshëm** në sektorin e burimeve natyrore në Shqipëri. Kjo është një hap i madh përpara. Por që ky ligj të funksionojë—jo vetëm në letër, por edhe në realitet—duhen përkufizime më të qarta, mekanizma më të fortë zbatimi dhe përafrim më i mirë me drejtimin ku po ecën vendi, sidomos në tranzicionin energjetik dhe integrimin në BE.

Këtu janë **10 masa konkrete, pragmatike** për ta bërë ligjin më të fortë, më të qartë dhe të përgatitur për të ardhmen:

1. Te Zgjerohet Objekti i Ligjit – Te Mos kufizohen vetëm te “nxjerrja klasike”

Aktualisht, ligji fokusohet kryesisht te nafta, gazi dhe minierat. Por kjo është energjia e së kaluarës. Shqipëria tashmë po kalon te burimet e rinovueshme dhe po përdor gazin si një fazë kalimtare. Ligji duhet ta pasqyrojë këtë.

→ **Të përditësohet fusha e zbatimit për të përfshirë:**

- Projekte të energjisë diellore, me erë dhe hidro nën koncesion;
- Minerale tranzicioni (si nikeli, litiumi dhe kromi);
- Infrastruktura e gazit natyror.

Kjo do ta mbajë ligjin të vlefshëm për 10–20 vitet e ardhshme, jo vetëm për dekadën e fundit.

2. Te rregullohet Gjuha e Paqartë

Ka shumë terma që janë të hapur për interpretim. Kjo është e rrezikshme. Nëse përkufizimet janë të mjegullta, ato ose do abuzohen, ose do anashkalohen.

→ **Te Forcohen përkufizimet kyçe si:**

- “Burime natyrore” – përfshini tradicionale dhe të rinovueshme;
- “Shoqëri nxjerrëse” – sqaroni të gjitha llojet (duke përfshirë nënkontraktorët);
- “Pronësi përfituese” – përafroni me Ligjin 112/2020 dhe standardet EITI/FATF;
- “Subjekte raportuese” – përcaktoni saktësisht kush raporton.

3. Te mos Krijohet një Regjistër të Ri për Pronësinë Përfituese

Ligji propozon krijimin e një regjistri të ri për pronësinë përfituese. Kjo është një ide e keqe. Shqipëria tashmë ka një regjistër funksional të tillë në QKB.

→ **Të hiqet nenin për regjistrin e ri për pronësinë përfituese (Neni 14);**

→ **Të detyrohen kompanitë nxjerrëse të respektojnë Ligjin ekzistues për Pronarin Përfitues;**

→ **Te sigurohet shkëmbim i të dhënave me AlbEITI dhe akses publik.**

4. Të Forcohen Rregullat për MSG

Njohja ligjore e MSG është një hap i mirë. Por pa rregulla të qarta për funksionimin, përfaqësimin dhe mbrojtjen nga ndërhyrjet politike, mbetet formalitet.

→ **Të Kodifikohen elementë thelbësorë si:**

- Përfaqësim i barabartë i qeverisë, kompanive dhe shoqërisë civile;
- Rregulla të qarta për emërimet dhe rotacionin;

- Barazi gjinore dhe përfaqësim rajonal;
- Kompetencë ligjore për të miratuar raportet EITI, planet dhe ndjekjen e zbatimit.

5. Te Bëhet Sekretariati EITI një Institucion i Mirëfilltë

Sekretariati ka nevojë për **autonomi, burime dhe autoritet ligjor**—jo vetëm përmendje formale.

→ **Te përkufizohet statusi dhe rolin e tij si:**

- Me staf dhe buxhet të dedikuar;

Aktualisht, buxheti i shtetit mbulon vetëm shpenzimet bazë (pagat dhe zyra). Aktivitetet kryesore si raportimi, konsultimet, takimet e MSG, auditimet dhe publikimi i të dhënave varen nga **grante të huaja**, çka krijon **cenueshmëri të strukturës institucionale**.

Zgjidhja e rekomanduar:

- Të vendoset në ligj një dispozitë të qartë për **financim të plotë publik**, si për operimin ashtu edhe për aktivitetet programatike.
- Të mbulohet gjithashtu **tarifa vjetore e anëtarësimit në EITI ndërkombëtar** si detyrim i Shqipërisë.

6. Të Vendosen Afate të Qarta

Transparenca efektive kërkon **afate të detyrueshme**. Aktualisht, ato janë të paqarta dhe lihen në dorë të ministrave.

→ **Të vendoset në ligj:**

- Afati i raportimit: 31 mars çdo vit;
- 15 ditë afat korrigjimi për raportime të paplota;
- Dorëzim vetëm në mënyrë digjitale.

→ **Te lidhen vonesat me pasoja reale, si:**

- Paralajmërim, gjoba, njoftim autoriteteve licencuese.

7. Të kalohet në Transparencë Digjitale

Publikimi i një PDF-je në një faqe qeveritare **nuk është transparencë në 2025**.

→ **Te kërkohen që të dhënat të:**

- Dorëzohen në format digjital në një portal kombëtar;
- Botohen në formate të hapura dhe standarde;
- Lidhen me regjistrat tatimorë, të biznesit dhe të pronësisë përfituese.

8. Te zgjerohet Fusha e Raportimit

EITI 2023 nuk është vetëm për financat. Është për **pronësinë, gjininë, ndikimet mjedisore dhe llogaridhënien**.

→ **Të Përfshihen në raportim:**

- Të dhëna të ndara sipas projekti dhe kompanie;
- Të dhëna të ndara sipas gjinisë për punësim;
- Pagesa për ndikimet mjedisore dhe sociale;
- Kontrata, ndryshime dhe aktivitetet jashtë bilancit të NVM-ve.

9. Të qartësohen Kompetencat – të shmangen Mbivendosjet

Aktualisht, nuk është e qartë kush për çfarë është përgjegjës. Kjo sjell konflikt dhe shmangie nga përgjegjësia.

→ **Të Përcaktohen rolet për:**

- Ministritë – politika dhe mbikëqyrje;
- AKBN – të dhënat sektoriale;
- QKB – të dhënat e pronësisë përfituese;
- Sekretariati – koordinim dhe verifikim;
- MSG – vendimmarrje dhe mbikëqyrje.

→ **Te Përdoren marrëveshje bashkëpunimi (Memorandum of Understanding - MOU) për kompetencat e përbashkëta.**

10. Te zbatohet Ligji

Pa zbatim, ligji bëhet një listë me qëllime të mira. Institucionet duhet të **mbajnë përgjegjësi** në rastet kur nuk raportojnë, kur raportojnë me vonesë, apo fshehin të dhëna.

→ **Të përmirësohet nenin 17 duke:**

- Përcaktuar nivelet e gjobave dhe fazat e paralajmërimit;
- Parashikuar masa për shkelje të përsëritura;
- Lejuar apelimin—por me afate të qarta;

- Mbajtur përgjegjësi institucionet publike përmes rregullave të shërbimit civil.

Përfundimisht: Ky ligj mund të bëhet **model për transparencën dhe qeverisjen e mirë** në sektorët nxjerrës dhe të energjisë në Shqipëri. Por vetëm nëse shkruhet me vizion për të ardhmen, me rregulla të qarta dhe me forcë reale politike e ligjore për t'u zbatuar.

Këto rekomandime nuk janë teorike—janë **praktike, të zbatueshme dhe në përputhje me rrugën drejt BE-së dhe angazhimet në kuadër të EITI.**

Aneksi 10: Matrica Krahase

Dispozita	Çfarë Parashikon Projektligji	Çfarë Kërkon Standardi EITI 2023	Çfarë Duhet të Bëjë Shqipëria
Deklarimi i Pronësisë Përfituese	Përmendet në nenin 8, por nuk përcaktohet verifikimi apo publikimi. Propozohet një regjistër i ri në ministri.	Kërkesa 2.5: Duhet të jetë publik, i strukturuar dhe i përdorshëm.	Të përdoret regjistri kombëtar i BO (Ligji 112/2020). Të sigurohet që të dhënat për sektorin nxjerrës të jenë të verifikuara, të përditësuara dhe të botuara. Të lidhen me platformën EITI.
Transparenca e Kontratave	Neni 9 nënkupton publikimin, por lejon “konfidencialitet” të papërcaktuar. Ministri mund t’i bllokojë.	Kërkesa 2.4: Duhet të publikohen kontratat dhe licencat e plota, me përjashtime të kufizuara.	Të kërkohej publikimi i tekstit të plotë të kontratave në formate të hapura. Përjashtimet të jenë të kufizuara dhe të përcaktuara ligjërisht. Rregulli

			të jetë detyrues, jo opsional.
Roli i MSG dhe Pjesëmarrja e Shoqërisë Civile	MSG përmendet në ligj, por pa hollësi mbi strukturën, pavarësinë apo përfaqësimin gjinor.	Kërkesa 1.4: Shoqëria civile duhet të ketë rol të barabartë dhe të pavarur në MSG.	Të përkufizohet përbërja e MSG, afatet e rotacionit, kuotat gjinore dhe rregullat e vendimmarrjes. Të garantohet mbrojtje nga ndërhyrjet politike.
Detyrimet e Raportimit	Neni 6 flet për çfarë të raportohet, por jo si, kur apo çfarë ndodh në rast mospërputhjeje.	Kërkesa 4: Të deklarohen të gjitha pagesat dhe të ardhurat në kohë.	Të caktohen afate fikse, të kërkohej dorëzim digjital dhe të përcaktohen penalitete për vonesa apo mospërmbyshje.
Ndërmarrjet Publike (SOEs)	Nuk përmenden fare në projektligj.	Kërkesat 2.6 & 4.2: Duhet të deklarohen të ardhurat, shpenzimet jashtë buxhetit dhe fitimet e mbajtura.	Të përkufizohen ndërmarrjet publike në ligj (p.sh. Albpetrol). Të kërkohej raportim i plotë, përfshirë aktivitetet kuazi-fiskale dhe publikim i të dhënave.
Raportimi Mjedisor dhe Social	Përmendet, por nuk është i detyrueshëm. Vetëm inkurajim	Kërkesat 6.1 & 7.1 (Inkurajohet): Duhet të deklarohen	Të bëhet i detyrueshëm. Të kërkohej raportim mbi

	i paqartë.	ndikimet mjedisore dhe sociale si dhe pagesat ndaj komuniteteve.	pagesat sociale, rreziqet mjedisore dhe menaxhimin e ankesave.
Gjinia dhe Përfshirja	Mungon krejtësisht në projektligj.	Kërkesa 6.3 (Inkurajohet): Të ndiqet pjesëmarrja dhe punësimi sipas gjinisë.	Të kërkohen të dhëna të ndara sipas gjinisë për punësimin. Të përfshihen gratë në konsultime dhe në përbërjen e MSG.
Kalimi i Energjisë	Ligji injoron burimet e rinovueshme, gazin dhe mineralet kritike.	Jo një kërkesë e drejtpërdrejtë e EITI, por gjithnjë e më shumë e integruar.	Të përfshihen koncesionet për diell, erë, hidro dhe mineralet e kalimit në fushën e ligjit. Transparenca duhet të ndjekë drejtimin e energjisë.
Sanksionet dhe Zbatimi	Neni 13 i mbulon, por mungojnë detajet mbi aplikimin ose organin që i zbaton.	Pa kërkesë direkte nga EITI – por zbatimi është thelbësor.	Të përcaktohet kush heton, kush gjobit, si funksionon ankimi dhe çfarë ndodh me shkelësit e përsëritur. Të shtohen hapa të qartë dhe procese përshkallëzimi.
Mjete për Transparencë	Nuk ka kërkesa për publikim	Politika e të Dhënave të	Të kërkohet portal online,

Digjitale	digjital, të dhëna të lexueshme apo përditësime në kohë reale.	Hapura të EITI: Kërkohet publikim digjital, i hapur dhe në kohë.	formate të standardizuara dhe ndërveprim me sisteme të tjera (tatime, BO, ...)
-----------	--	--	--

11. Referencat

1. Sekretariati Ndërkombëtar i EITI (2023). Standardi EITI 2023. Oslo: Nisma për Transparencë në Industrinë Nxjerrëse. <https://eiti.org/eiti-standard/2023>
2. Republika e Shqipërisë, Ligji Nr. 7746/1993, "Për Hidrokarburet (Kërkimi dhe Prodhimi)", i ndryshuar. [ht s: bz. ov.al](https://bz.ov.al)
3. Republika e Shqipërisë, Ligji Nr. 10304/2010, "Për Sektorin Minerar", i ndryshuar. <https://akbn.gov.al>
4. Republika e Shqipërisë, Ligji Nr. 125/2013, "Për Koncesionet dhe Partneritetin Publik Privat (PPP)". <https://financa.ov.al>
5. Ligji Nr. 119/2014, "Për të Drejtën e Informimit". <https://idp.al>
6. Sekretariati Kombëtar EITI Shqipëri. (2022-2024). Raportet EITI dhe Dokumentet e GND-së. [ht s: eiti. ov.al](https://eiti.ov.al)
7. Grupi i Veprimeve Financiar kundër Pastrimit të Parave (FATF). (2022). Udhëzime mbi Transparencën e Pronësisë Përfituese. [fatf afl.or](https://fatf.afl.or)
8. Instituti për Qeverisjen e Burimeve Natyrore (NRGI). (2023). Përmbledhje mbi Tranzicionet Energjetike me Drejtësi Gjimore. [ht s: resource. overnance.or](https://resource.overnance.or)
9. Banka Botërore. (2020). Rritja e Efikasitetit dhe Transparencës së Qeverisë: Lufta kundër Korrupsionit. <https://worldbank.org>
10. OECD. (2019). Transparenca e Kontratave në Sektorin Nxjerrës. Udhëzimet e OECD për Sjellje të Përgjegjshme të Biznesit. [ht s: oecd.or](https://oecd.or)

Ky punim u mbështet nga Fondi Shumëdonator i Mbështetjes Programatike Globale për Industrinë Nxjerrëse (EGPS), i administruar nga Banka Botërore. Gjetjet, interpretimet dhe përfundimet e shprehura në këtë punim janë të autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Bankës Botërore, Bordit të Drejtorëve Ekzekutivë të saj apo qeverive që ata përfaqësojnë.